

De anima.

Ex parte autem anime qua cognoscit anima et sapit siue separabili existente siue non separabili secundum magnitudinem. sed secundum rationem considerandum quam habet differentiam. et quomodo quidem fit ipsum

intelligere. Si igitur est intelligere sicut sentire aut pati aliquid. utique erit ab intelligibili. aut aliquid huiusmodi alterum impassibilem ergo oportet esse susceptivum autem speciei. et potentia huiusmodi sed non hoc. Et similiter se habere sicut sensitivum ad sensibilia. sic intellectivum ad intelligibilia.

Circa initium tercij libri de anima

Queritur utrum intellectus noster possibilis sit potentia passiva. Arguitur quod non. quia substantia est intellectiva eo quod est immaterialis. sed anima nostra est immaterialis per suam essentiam. ergo per suam essentiam est intellectiva. et sic intellectus non est potentia passiva. Secundo autem. unus quodque patitur secundum materiam et agit secundum formam. sed virtus intellectiva consequitur immaterialitatem substantie intellectualis. ergo intellectus non est potentia passiva. Tertio intellectus noster possibilis est immaterialis sed unus quodque patitur ratione materie ergo intellectus non est potentia passiva. Quarto agens nobilior est patiente. sed potentie vegetative sunt actus. ergo intellectus qui est perfectior istis est potentia activa.

In oppositum est philosophus in littera. Pro responsione sciendum primo quod postquam philosophus in secundo libro egit de parte sensitiva anime et ostendit quod intelligere et sentire non sunt idem consequenter. In isto tercio determinat de parte intellectiva anime et consequenter de actibus et differentia eius a sensu et ultimo de principio motivo secundum locum. Et primo tractat de intellectu possibili. secundo de intellectu agente. tercio de intellectu in actu. quarto de virtute appetitiva. et de principio motivo. et quibus intellectus agens nobilior sit possibili eo quod agens nobilior sit patiente. tamen prius determinat de possibili eo quod maiore habet affinitatem ad sensum.

Sciendum secundo quod philosophus vocat partem intellectivam anime partem qua anima cognoscit et sapit. cognoscit enim quantum ad apprehensionem et sapit quantum ad iudicium intellectus vel dicere quod cognoscere refertur ad intellectum practicum sapere vero ad speculativum. Et querit philosophus utrum hec pars sit separabilis ab alijs partibus anime subiecto vel ratione tamen et si sit separabilis secundum rationem tamen quam differentiam habet ad alias partes et proprietates potentie cognoscuntur ex quantitate sui actus. Ideo philosophus in

Libertus tertius

quirere opationem intellectus vt potentia intellectiua cognoscat.

Sciendum tertio q passio vlt pati dicitur tripliciter. vno modo pzie qñ ab aliquo remouet qñtas sibi cōueniens fm naturā suā p priam vel naturalem inclinatonem vt aqua paritur dum calefit. Secūdo modo dicit minus pzie aliquid pati dum aliquid abijciat ab eo siue sit cōueniens siue non. z isto modo patit nedum egrotans sed etiam qui sanat.

Tercio mō dicit aliqd pati cōiter qñ recipit aliquid ad qd erat in potētia sine hoc tñ q aliqd ab eo abijciat. z isto modo omne qd exit de potētia in actum patit dato q perficiat z hec vocat passio pfectiua. sed primo et secūdo modis dicit passio corruptiua licet minus pzie q̄ secūdo modo.

Conclusio prima. Intellectus noster possibilis est passiuus passione pfectiua. sed nō corruptiua. Primum patet. qz sicut se habz sentire ad sensibilia. sic intelligere ad intelligibilia. sed sentire est passio sensus respectu sensibiliū. q̄ intelligere ē quoddam pati respectu intelligibiliū. z sic intellectus est potentia passiuā pfectiua. Maior patet. qz sicut sentire ē quoddā cognoscere z qñqz et qñqz non. Ita intelligere est cognoscere qñqz in actu z qñqz in potentia. Secūda pars patet p rōnem ante oppositum.

Conclusio secunda. Intellectus noster possibilis est immixtus. Nō tamē vt imparet vt dicit Anaxagoras sed vt oīa cognoscat patet. qz omne susceptiuū qd est in potentia ad aliqua denudatū est ab illis quoz est susceptiuū vt supra paruit de organis sensus. sed intellect⁹ possibilis est in potentia ad oīa intelligibilia z est susceptiuus ipoz. q̄ denudatus est ab oibus ipis z cū possit intelligere oīa corpalia seqtur qz caret oīm natura corporea. z sic est immixtus. qz si esset in se corporeus natura corporalis intrus existeret extraneum. Ex dictis infert pbus q intellectus noster nō hz aliquā naturā determinatā. q̄ ē in potētia oīm intelligibiliūm z p hoc sibi puenit q nō solū est cognoscitiuus vnius generis cognoscibiliū sed vlt totius nature sensibiliū. vt sicut materia pma est in pura potētia ad omnes formas naturales z nulli ē actu vnita. sic intellect⁹ possibilis respectu intelligibiliū ante actuale intelligere nihil est actu illorū que intelligit sed in potentia tñ. z hoc est ptra antiquos ponētes ipm cōpositū ex oibus vt oīa cognosceret. Secūdo si intellectus esset corpalis sic qz haberet organū tunc oporteret ipm habere aliquā naturā determinatā de genere sensibiliū sic qz esset calidus. humidus. frigidus vel siccus. sz qz potētia q̄ ē act⁹ organi pformat ipi organo. q̄ solū pcepit illa q̄ essent pportionalia tali nature. z sic nō eēt cognoscibilis oīm intelligibiliū. Itē sic antiq̄ dixerunt Aia est locus speciez intelligibiliū rōne intellect⁹. qz sicut loc⁹ est receptiuus locatoz sic intellect⁹ est receptiuus intelligibiliū. sed h nō eēt si intellect⁹ nō haberet organū. qz tūc spēs nō solū recipent i aia sz i toto pūcto

Dubitat vtrū sit sensus passibilitas sensus z intellectus. Respondet q nō. qz sensus ē affixus organo corporeo qd p̄t corrūpi ab excellētia sensibilibus z excellens sensibile nō p̄t sentire debilia sensibilia. sz intellect⁹ nō hz organū nec p̄t corrūpi ab excellētia intelligibiliū. sz cū intellect⁹ cognoscit aliqd valde intelligibile nō min⁹ intelligit infima. sz magis pficit tñp accidens intellectus debilitatur ex lesione organum sensus quod necessario

Drati

Intellectus possibilis est in potentia ad omnia intelligibilia. Sed sentire est passio sensus respectu sensibiliū. q̄ intelligere ē quoddam pati respectu intelligibiliū. z sic intellectus est potentia passiuā pfectiua. Maior patet. qz sicut sentire ē quoddā cognoscere z qñqz et qñqz non. Ita intelligere est cognoscere qñqz in actu z qñqz in potentia. Secūda pars patet p rōnem ante oppositum.

Conclusio secunda. Intellectus noster possibilis est immixtus. Nō tamē vt imparet vt dicit Anaxagoras sed vt oīa cognoscat patet. qz omne susceptiuū qd est in potentia ad aliqua denudatū est ab illis quoz est susceptiuū vt supra paruit de organis sensus. sed intellect⁹ possibilis est in potentia ad oīa intelligibilia z est susceptiuus ipoz. q̄ denudatus est ab oibus ipis z cū possit intelligere oīa corpalia seqtur qz caret oīm natura corporea. z sic est immixtus. qz si esset in se corporeus natura corporalis intrus existeret extraneum. Ex dictis infert pbus q intellectus noster nō hz aliquā naturā determinatā. q̄ ē in potētia oīm intelligibiliūm z p hoc sibi puenit q nō solū est cognoscitiuus vnius generis cognoscibiliū sed vlt totius nature sensibiliū. vt sicut materia pma est in pura potētia ad omnes formas naturales z nulli ē actu vnita. sic intellect⁹ possibilis respectu intelligibiliū ante actuale intelligere nihil est actu illorū que intelligit sed in potentia tñ. z hoc est ptra antiquos ponētes ipm cōpositū ex oibus vt oīa cognosceret. Secūdo si intellectus esset corpalis sic qz haberet organū tunc oporteret ipm habere aliquā naturā determinatā de genere sensibiliū sic qz esset calidus. humidus. frigidus vel siccus. sz qz potētia q̄ ē act⁹ organi pformat ipi organo. q̄ solū pcepit illa q̄ essent pportionalia tali nature. z sic nō eēt cognoscibilis oīm intelligibiliū. Itē sic antiq̄ dixerunt Aia est locus speciez intelligibiliū rōne intellect⁹. qz sicut loc⁹ est receptiuus locatoz sic intellect⁹ est receptiuus intelligibiliū. sed h nō eēt si intellect⁹ nō haberet organū. qz tūc spēs nō solū recipent i aia sz i toto pūcto

Dubitat vtrū sit sensus passibilitas sensus z intellectus. Respondet q nō. qz sensus ē affixus organo corporeo qd p̄t corrūpi ab excellētia sensibilibus z excellens sensibile nō p̄t sentire debilia sensibilia. sz intellect⁹ nō hz organū nec p̄t corrūpi ab excellētia intelligibiliū. sz cū intellect⁹ cognoscit aliqd valde intelligibile nō min⁹ intelligit infima. sz magis pficit tñp accidens intellectus debilitatur ex lesione organum sensus quod necessario

De anima

requiritur ad sibi presentandū suum obiectum.

Ad rōnes autē oppositū ad p̄mā dicitur quod imaterialitas substā
tie imaterialis create nō ē intellectus et sic ex imaterialitate et sic p̄tūte in
telligendi. Sed nō oportet intellectū eē essentiā aīe Ad secūndā p̄ solutō
ex dictis Ad terciā dicitur quod Aresto. vocat intellectū passiuū p̄tūte cogita
tiuā quod dicitur rō particularis quod ē corporalis rōne sui organi. s̄ potētia intellectiua
dicitur intellectus possibilis et nō passiuus. quia nō patitur duobus p̄mis modis Ad
quarta dicitur quod respectu eiusdē opationis et in eodē ordine agens ē nobilius patien
te. sed respectu diuersarum opationū et in diuersis ordinibus nō ē necessariū
sed patiens superioris potest esse nobilius agente inferioris ordinis.

Eccesse est itaque quoniam omnia intelligit immixtū esse. si
cut dicit Anaxagoras ut imperet. hoc autem est ut cog
noscat despectum intus apparens enim prohibet extraneus
et obstruet. Quare neque ipsius est esse naturam neque vnam.
sed ad hoc quod possibilis sit vocatus itaque anime intellectus.
Dico autem intellectum quo opinatur et intelligit anima. ni
hil est actu eorum que sunt ante intelligere. Neque misceri est
rationabile ipsum corpori. Qualis enim aliquis utique fiet aut
calefactus aut frigidus. si organum aliquod erit sicut sensiti
uo. nunc autem nullum est.

Queritur utrum intellectus noster possibilis sit a corpore
separabilis sine esse. Arguitur quod sic. quia ut dicitur in textu sensituum nō est
sine corpore hic autem scilicet intellectus est separatus. Secundo sic omne cor
pus habet naturam determinatam. si ergo intellectus possibilis esset cor
pori sine esse coniunctus haberet naturam determinatam et sic esset singu
laris. et per se reciperet intelligibilia singulariter quod falsum est. Tercio
si esset corpori coniunctus sine esse sequeretur quod esset corruptibilis ad corrup
tionem compositi. consequens est falsum. igitur etc. Quarto eiusdem est pos
sentia et actus quia idem est quod potest agere. et quod agit. sed actus in
tellectualis non est actus corporeus. igitur neque potētia intellectiua et per con
sequens intellectus est sine esse a corpore separatus.

In oppositū Arguitur per philosophum qui vocat intellectum par
tem aīe. sed aīa est actus corporis. igitur intellectus nō est a corpore separatus.

Sciendū quod Averrois et quidam alij mori p̄ma ratione ante oppositum
dixerunt intellectum possibilem esse a corpore separatum sine esse ut vna de substā
tijs separatis et dicebat quod sic dicamur intelligere per intellectum possibilem tū hō nō ē
quia est nobis coniunctus sine esse sed solum sine intelligere ymagina
tur enim Averrois quod intellectus possibilis sit nobis vnicuique per speciem
intelligibilem quod habet duplex subiectū. scilicet intellectum possibilem et ipsa fārasmata

De anima

ri. Secūdu pz. qz intellectus mediantibz spēbz sic reseruatiz nō exit in actū nisi se puerendo ad fantasmata. ergo spēz in eo solum remanent in actu in completo. scz in habitu z in actu pmo z in potentia ad actū secūdu qui est actuale intelligere.

Ex dictis sequit secūda conclusio. In parte sensitua est ponenda memoria. Patz qz ibi est potentia pseruatiua spērum intelligibiliū Duplr tñ potest capi memoria. Uno modo p potentia que p̄r apprehendere p̄teritū q̄tum ad p̄teritōem obiecti z q̄tum ad p̄teritōem actus cognoscendi. z sic memoria solum est in parte sensitua que aliqd apprehendit p hoc q̄ imutat̄ a p̄senti sensibili. ideo aīal simul memorat̄ se sensisse in p̄te p̄rito z cognouisse p̄teritū. z sic nō est in parte intellectiua que nō apprehendit suū obiectū sub determinata differentia temporis ex pte obiecti z p̄teritū inq̄tum p̄terituz nō p̄siderat esse sub determinato tpe. Alio modo p̄r capi pro potentia apprehensiuā p̄teriti q̄tum ad p̄teritōem actus cognoscendi z nō q̄tum ad p̄teritōez obiecti. z sic i intellectu est memoria. qz intellectus recordatur de suo actu intelligendi p̄terito. eo q̄ nostrū intelligere est quidā actus particularis qui in isto tpe fit vel in illo. ideo p̄r cognosci ab intellectu p̄ reflectōez. z potest habere memoriā de ipō

Dubitatur primo. utrū memoria intellectiua sit alia potentia ab intellectu. ¶ Arguit̄ q̄ sic. qz est eadē rō distinctōis potentiaruz partis sensitue z intellectiue. sed memoria sensitua est alia a sensu. q̄ rō ¶ Pro dubio sciendū. q̄ potentie aīe distinguūt̄ur fm diuersas rōnes obiectoz. sed si aliqua potentia ordinat̄ ad obiectū fm p̄munē rōnem obiecti non variat̄ illa potentia fm rōnes p̄cūlāres obiecti. vt visus respicit coloratū in p̄muni z nō variat̄ p̄ diuersitatem albi z nigri. z cū intellectus respiciat obiectū fm cōem rōnem obiecti. eo q̄ intellectus potest omnia fieri nō diuersificat̄ fm particulares dīnas entū. sed qz respectu eiusdē obiecti ei aliud est p̄ncipiū actiū a quo fit obiectū in actu. z aliud passiū qd̄ mouetur ab obiecto existente in actu. qz potentia actiua se h̄z ad obiectuz vt actus ad potentia. z passiua ad suū obiectuz vt potentia ad ens in actu et nihil respectu eiusdem eodē mō p̄sideratur est in actu z in potentia. ideo in anima intellectiua oportet esse intellectum agentem realiter distinctum a possibili.

¶ Tunc respondetur q̄ memoria intellectiua non est alia potentia ab intellectu. Patz quia de ratione memorie est q̄ sit thesaur̄ z locus pseruatiū spēz. s̄z vt d̄r p̄hs intellect̄ est loc̄ spērum. q̄ in pte intellectiua memoria nō est alia ab intellectu. differt tñ ab eo rōne. qz i q̄tum intellectus possibilis p̄r recipe spēz intelligibiles d̄r intellectus. sed inq̄tum seruat spēz intelligibiles post actuale intelligere vocat̄ memoria intellectiua. ¶ Ad rōnem d̄r q̄ p̄teritū z p̄sens p̄nt esse dīne diuerse potētie sensitue q̄ apprehendit particulariter. nō aut̄ intellectiue que apprehendit d̄r vlt̄ z nō sub aliqua determinata dīna t̄pis.

Ad rōes añ oppositū Ad primā d̄r q̄ licet intellect̄ non sit apprehensiū p̄teriti fm p̄teritōem sui obiecti. tñ apprehendit p̄teritū fm p̄teritōez act̄. q̄ etiā pseruatiū spēz intelligibiliū rōne cuī i eo pō memoria

De anima.

In oppositum arguit per philosophum dicentem quod in naturalibus et mathematicis alia et alia virtute cognoscitur suppositum et natura vel si per eandem cognoscitur. tamen est per eandem aliter et aliter se habentem. quia per sensum in naturalibus et per ymaginacionem in mathematicis cognoscitur suppositum et per intellectum cognoscitur natura vel si per intellectum utrumque cognoscatur tamen natura directe cognoscitur et suppositum indirecte.

Sciendum primo quod postquam philosophus posuit conditiones intellectus possibilis. et ostendit quare reducatur de potentia in actum. Et sequenter determinat de obiecto eius quod potentie per obiecta cognoscuntur. Cuius ratio est quia potentie per obiecta ab invicem distinguuntur et specificantur. sed eadem sunt principia essendi unitatis rei et distinctio ab alia et cognoscens eius.

Sciendum quod Plato posuit quidditates rerum esse realiter separatas a singularibus quas vocabatur ydeas. Sed contra ipsum Aristotleem. septimo methaphysice ostendit quod quidditates rerum non sunt aliud a rebus nisi per accidens. quia quidditas solum includit illa que pertinent ad speciem. Res vero in naturalibus et mathematicis ultra principia essentialia speciei includit principia individuantia que a principijs speciei sunt realiter distincta ut dicitur remus quod non est eadem quidditas hominis albi et hominis. Nam quidditas hominis non continet in se nisi quod pertinet ad speciem hominis. sed homo albus habet aliquid in se preter principia speciei. et istud contingit in omnibus habentibus formam in materia in quibus suppositum habet aliquid preter principia speciei quas re in ipsis sunt alia accidentia nature et alia suppositi sed in illis que non habent formam in materia. sed sunt forme tantum ibi in supposito nihil est preter essentialia speciei. ideo ibi non differunt natura et suppositum. Nec sunt diversa supposita et usdem nature. quia non habent diversa principia.

Sciendum tertio quod tantum naturalia quam mathematicalia habent formam in materia. Sed duplex est materia. quedam est sensibilis a qua abstrahunt mathematicalia et quam includunt naturalia. Alia est intelligibilis quam concernunt forme mathematicales. quia naturaliter quantitas inest substantie compositae ex materia et forma. qualitates vero sensibiles que reponunt materiam in esse naturali in quantitate fundantur sed remoto posteriori potest remanere prius. Ideo remotis qualitatibus sensibilibus per intellectum adhuc manet continuitas et quantitas in substantia. Et quia quedam sunt forme requirentes materiam sub determinata dispositione quantitatibus sensibilibus sicut naturalia quedam vero non requirunt materiam sub determinata dispositione. sed solum sub quantitate ut triangulus et quadrangulus. Ideo bene dicebatur quod concernunt materiam intelligibilem et abstrahunt a sensibili. Ex quo patet quod tam in naturalibus quam in mathematicis cum habeant formas in materia differunt res nature siue suppositum et quidditas ratione cuius possunt inveniri plura individua sub una specie unde ponuntur duo exempla in textu. unum mathematicum cum cum dicitur. Aliud est magnitudo et magnitudinis esse. et aliud est naturale cum dicitur aliud est aqua et aque esse. Et per aquam intelligitur suppositum et per esse aque intelligitur quidditas.

Sciendum quod in naturalibus et mathematicis ubi realiter

De anima

Amplius autem si intelligibilis et ipse autem alijs inierit intellectus. si non secundum aliud ipse intelligibilis est. vnum autem aliquid intelligibile. Si autem sit mixtum aliquid habebit quod facit intelligibile ipsum sicut alia. Aut pati secundum commune aliquid diuisum est prius. quoniam potentia quodammodo est intelligibilia intellectus sed actu nihil antequam intelligat. Oportet autem sic sicut in tabula nihil est scriptum actu. quod quidem accidit in intellectu. Et ipse autem intelligibilis est sicut intelligibilia. In his enim que sunt sine materia idem est intellectus. et quod intelligitur. scientia namque speculatiua et sicut scibile idem est. Non autem semper intelligendi causa consideranda. In habentibus autem materiam potentia vnum quodque intelligibilem. quare quidem illis non inierit intellectus. Sine materia enim potentia est intellectus talium illud autem intelligibile erit.

Queritur vtrum intellectus noster possibilis sit intelligibilis. Arguitur quod non ratione philosophi. quia si sic vel intelligeretur per seipsum vel per aliud sibi aditum quod faceret ipsum intelligibilem si primum tunc est intelligibilis et intelligens. et cum omne intelligibile sit eiusdem speciei cuius alio in quantum habet sequeret quod omne intelligibile intelligeret se per aliud sibi adiunctum sequeret idem quod prius scilicet quod omne intelligibile intelligeret. quod intellectus intelligeret per formam qua fieret intelligibilis et per eandem formam alia sunt intelligibilia scilicet per speciem intelligibilem. Sed omnia alia intelligerent. Secundo si esset intelligibilis intelligeret se sicut alia scilicet per speciem intelligibilem. sed hoc est falsum. quia cetera intelligibilia per abstractionem a materia intelliguntur. intellectus vero non quia est immaterialis. ergo non est intelligibilis.

In oppositum est philosophus in littera. Sciendum primo quod postquam philosophus ostendit naturam intellectus possibilis et quomodo reducitur ad actum et quid sit obiectum eius. Consequenter circa predicta mouet duas questiones. Prima est cuius intellectus noster sit simplex et impassibilis et non habens aliquid commune cum alijs quomodo poterit intelligere cum intelligere sit quoddam pati et de ratione patientis est quod habeat aliquid commune cum agente omnia enim que agunt et patiuntur adinuicem in materia communicare videntur.

De anima

Ad secundā vero non sufficit eius presentia sed requiritur sufficiens inquisitio quā nō potest quisque facere. Ideo multi naturam intellectus ignorāt et errant circa ipsam.

Ad rationes ante oppositum ad primā dicitur quod intellectus est intelligibilis per aliud sibi adiunctum et cum inferebatur quod omne intelligibile intelligeret negatur prima. et ratio est quia licet intellectus et alia intelligibilia sint actu intelligibilia per eandem speciem tamen quia intellectus est immaterialis. Alia vero materialia ideo intellectus per illam speciem sic intelligens. Non autem alia intelligibilia que sunt materialia. Ideo dicit philosophus quod quorundam essentia est sine materia sicut est in substantiis separatis et unumquodque ipsorum est intelligens et intellectum sed quorundam rerum essentia non est sine materia sed solum species ab eis abstracte sunt sine materia. Ideo quibus ille res fiat intellecte per illas species. Non tamen fiunt intelligentes. Ad secundā dicitur quod ibi non est omnino simile. sed est in aliquo simile. quia sicut intellectus intelligit alia a se per speciem intelligibilem aliorum. ita seipsum cognoscit per eandem speciem que in eo recipit et per quam reducit in actum et tunc est actu intelligibilis.

Quoniam autem sicut in omni natura est aliquid hoc quidem materia unicuique generi. hoc autem est potentia omnia illa. Alterum autem causa. et factivum quod in faciendo omnia. ut ars ad materiam sustinuit necesse et in anima has esse differentias. Et est intellectus hic quidem talis in omnia fieri. ille vero in omnia facere sicut habitus quidem. et sicut lumen. quodam enim modo et lumen facit potentia existentes colores actu colores. Et hic quidem intellectus separabilis et impassibilis et immixtus substantia actu ens. semper enim honorabilius est agens patiente. et principium materia.

Queritur utrum in anima nostra preter intellectum possibilem sit ponendus intellectus agens. Arguitur quod non. quia sicut se habet sensus ad sensibilia. sic intellectus ad intelligibilia sed non ponitur sensus agens. quia sensus est in potentia ad sensibilia. sed non est ponendus intellectus agens.

Secundo sic similitudo agentis recipit in patiente secundum modum patientis. sed intellectus possibilis est virtus immaterialis. sed immaterialitas eius sufficit ad recipiendum species immaterialiter. sed non oportet ponere intellectum agentem ut faciat formas actu intelligibiles. Tercio per intellectum possibilem anima est in potentia ad omnia intelligibilia et si in ea ponitur intellectus agens erit in actu et in potentia respectu intelligibilium quod est impossibile.

Quarto si esset intellectus agens in anima prederet ab anima et non ab aliis

Libert tertius

quo superiori sed hoc est incōueniens. igitur zc.

In oppositū est p̄h̄s in littera Sciendū primo q̄ postq̄ p̄h̄s determinauit de intellectu possibi p̄nter determinat de intellectu agēte et oñdit q̄ruoz cōditōnes ei? Prima ē q̄ sit separabilis. Secda q̄ sit impassibilis. Tercia ē q̄ sit imixt? id ē nō cōposit? ex naturis corporeis nec h̄ns naturā corporeā z in his tribz cōditōnibz p̄uenit cū intellectu possibi. Quarta ē q̄ sit in actu p̄ suā subam z p̄ hoc d̄t ab intellectu possibi. q̄ fm se ē in potētia z solū sit in actu p̄ spēm in eo recepā. Iste p̄ditōes sic p̄bant. qz omne agens ē nobilit? patiēte z p̄ncipiū actiū materia. s; intellectus agens cōpatur ad possibile. sicut p̄ncipiū actiū ad materiaz. q̄ est nobilit? intellectu possibi. s; intellect? possibilis ē impassibilis imixtus et separatus. q̄ a fortiori intellect? agens. Ex q̄ p̄z q̄ est ens fm suā subam in actu. qz nihil agit nisi fm q̄ in actu.

Sciendū secūdo q̄ p̄pter ista verba p̄h̄i q̄ aliqui posuerunt intellectum agentē esse subam ab hoīe separatā. sed hoc improbat quia sic homo non esset sufficient? a natura institut? cū nō haberet in se p̄ncipia quibz posset cōplere suā opatōem q̄ est intelligere q̄ nō p̄t cōpleri nisi p̄ intellectū agentē. q̄ p̄fectio nature hūane req̄rit q̄ vterq̄ intellect? sit in aīa

Ite sicut opatio intellectus possibilis q̄ ē recipe intelligibilia attribuit homini ita z opatō intellect? agētis scz abstrahere spēs. s; hoc nō fieret nisi formale p̄ncipiū opatōnis esset hoī p̄unctū. q̄ intellect? agēs nō ē substantia ab hoīe separata. Nec sufficeret dicere q̄ spēs intelligibiles facte in intellectu p̄ intellectū agēte haberēt fātasimata. p̄ obiecto. qz vt dictū ē p̄us spēs nō sūt actu intelligibiles nisi vt sunt abstracte a fātasimatis. q̄ nisi medianzibz ip̄is actio intellect? agētis nō posset nobis attribui. Ex q̄ seq̄t q̄ nō ē vn? intellect? oīm hoīm vt dicit Auerrois qz cū sit hoī p̄nter? fm esse oportet q̄ multiplicet fm multiplicatōem aīe cui? ē p̄tus. Ulterius p̄z q̄ intellectus agēs ē p̄tus imaterialis h̄ns potētiā ad faciendū intelligibilia in potentia actu intelligibilia.

Conclusio in aīa n̄ra p̄ter intellectū possibilē necē ē ponere intellectū agentem. p̄bat p̄h̄s. qz in omni natura que est. q̄nq̄z ī potentia z q̄nq̄z in actu oz eē aliqd in illo ḡn̄ q̄ sit in potētia ad cetera illi? generis z oz eē aliqd qd sit vt agēs z p̄ncipiū actiū se h̄ns in faciendo oīa sic ars ad materiā. s; aīa fm intellectōem q̄nq̄z ē in potētia z q̄nq̄z in actu. q̄ i ea sūt iste potētie. s; intellect? in potētia oīa fieri q̄ d̄r possibilis z alius potēs oīa facere. s; intellect? agēs q̄ vt d̄r ī textu ē qdā h̄tus capiēdo t̄n h̄tū generaliter. p̄ forma vt distinguit p̄ p̄uatōem z nō capiēdo. p̄ noticia p̄mōz p̄ncipioz vt aliq̄ voluerūt. qz tūc intellect? agēs nō faceret oīa actu intelligibilia cū h̄t? p̄ncipioz p̄supponit aliq̄ iā intellecta scz terminos p̄ncipioz

Ite res materiales sūt intelligibiles ī potētia t̄m z cū nihil ducat se de potētia ad actū oz ponere aliqd qd faciat ipas actu intelligibiles s; h̄ nō p̄t esse intellect? possibil? cū sit in potētia t̄m respectu intelligibiliū nec ab eo p̄cedit aliqs act? nisi p̄us fuerit fact? in actu p̄ spēm intelligibilē. q̄ p̄ter intellectū possibilē ē ponēdus intellectus agens q̄ d̄r agens sicut lumē respectu coloris qz sicut colores sine lumie videri nō p̄nt nec etiā intelligibilia sine in

De an

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis. Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis. Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis. Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis. Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

Intellectus agens in materia non est actu intelligibilis.

De anima

Intellectu agente intelligi pnt. Et si qrat que sit necessitas ponēdi intellectus agēte. Dm q Aristo. ē motus ponere ipm ad excludēdū opinionē plato nis ponētes qdditates rez a materia sepatas z actu intelligibiles. Nō sibi nō erat necessariū ponere intellectū agēte. Sz qz Aristo. posuit qdditas res sensibiliū in materia nō esse actu intelligibiles nisi p abstractōnem oz q poneret aliquē intellectū abstrahēte ipas a materia faciētem eas actu intelligibiles.

Ad rōnes aū oppositū. Ad primā dicit q sensibilia sime actu sensibilia fm suū esse reale extra animā. Ideo nō oportuit ponere sen sum agēte sz sub e materiales nō sunt actu intelligibiles fm esse materiaz le sed solū put abstrahūtur a materia. Ad secūdā dicit q spēs intelligibily fantasmatē cōiuncta est i conditōnibz materie. iō nō pnt actuare intellec tū possibile quē imaterialis nisi sit illustrata lumie intellectus agentis. vñ supposito agēte intellectu p tingit similitudinē alicui diuersimode recipi in dis uersis ppter dispositōnē diuersam ipoz sed remoto intellectu agente spēs ipsa nō sufficeret disponere receptiuū iō nō sufficit imaterialitas intellectus

Ad terciā dicit q aia habet se vt ens in potentia ad intelligibilia a actu p intellectum agentem sz se habet vt ens in actu ad intelligibilia que sūt ad huc cōiuncta cum fantasmatibz z sūt actu intelligibilia p actū intellectus agentis. Ad qrat dicit q intellectus agens sūt ab essentia aie fm tñ q ipsa picipat cū substantijs imaterialibz. Ipā emē creata in orizzonte eternitatis et sic cū substantijs oibz tā materialibz qz imaterialibz aliqd picipat. z sic dicit picipare intellectū agētem ab aliquo intellectu superiori.

Idem autem et fm actum scientia rei. que vero fm potentiā tempore prior in vno est. omnino autem neqz tempore. sz nō aliquando quidem intelligit. aliquando autem nō intelligit Separatus autem est solum in hoc qz vere est. et hoc solum immortale et perpetuum. Non reminiscimur autem qz hoc quidem impassibile. passiuus vero intellectus corruptibilis. et sine hoc nihil intelligit anima.

Queritur vtrū species intelligibilis a fantasmatibz abstracta sit id qd intelligit. Ar. qz sic qz intellectū in actu ē actu in intellectu. sz nihil est de re in intellectu cognoscere nisi spēs intelligibilis a fantasmatibz abstracta. qz illa spēs ē id qd intelligit. Secdo oportz intellectū in actu eē in aliqz aie nihil eēt sz nō pnt esse in re extra aiam qz cū illa sit materialis nihil in ea exns pnt esse intellectū in actu. qz intellectū solū ē i intellectu sz nihil est de re in intellectu nisi species intelligibilis. agit zc Tercio voces sūt nos re passionū qz sunt in aia pmo pihermenias sed voces significant res intellectas que per voces significantur. ergo passiones anime siue species intelligibiles sunt illa que intelliguntur. In oppositum Arguitur qz sicut se habz spēs sensibilis ad sensū. ita spēs intelligibilis ad intellectū. sed species

Liber tertius

sensibilis non est id quod sentitur sed quo aliquid sentitur. \bar{g} species intelligibilis non est id quod intelligit.

Sciendum quod assignatis conditionibus intellectus agens sequenter philosophus ostendit conditiones intellectus in actu et totius partis intellectivae. Unde ponit tres conditiones intellectus in actu. Prima est quod intellectus in actu est idem rei scire quod non est verum de intellectu in potentia. Nam species intelligibilis per quam intellectus intelligit facit unum cum intellectu in actu sicut forma cum materia. Secunda conditio In eodem scientia in potentia precedit scientiam in actu. Tamen uniuersaliter loquendo scientia in actu precedit scientiam in potentia natura et tempore. quia id quod est in potentia non reducitur in actum nisi per aliquod ens actu et sic de potentia scientie non fit sciens in actu nisi per aliquam scientiam actu existentem. Tertia conditio intellectus in actu semper intelligit et non quandoque sic et quandoque non in quo differt ab intellectu possibili et intellectu in habitu quorum uterque quandoque intelligit et quandoque non. et per intellectum in actu intelligitur potentia intellectiva et formata specie intelligibili existente in ea in actu completo et perfecto.

Sciendum secundo quod totius partis intellectivae philosophus ponit tres condiciones. Prima est quod pars intellectiva est separabilis quod est verum tam de intellectu possibili quam de intellectu agente que sunt separata quia habent operationem sine organo corpali quibus sunt corpori coniuncta secundum esse. Secunda conditio pars intellectiva sola in homine est id quod vere est.

Tercia est quod hec sola pars anime est incorruptibilis et perpetua. Ideo dicitur in secundo quod hoc genus anime separatur ab alijs sicut perpetuum a corruptibili et dicitur potentia perpetua propter carentiam finis et non principij. Et ne crederetur propter hoc quod anima est immortalis quod in ea post separationem a corpore res manet scientia et operationes eo modo quo nunc sunt. philosophus ponit quod anima non reminiscitur post mortem eorum que prius sciuit causam assignat. quia pars anime intellectiva est impassibilis. Ideo non est subiectum passionum anime. ut sunt amor odium reminiscencia et similia que cum aliqua corpali passione pertinent. sed intellectus passivus est corpalis id est pars anime que est subiecta illis passionibus pertinentibus ad partem sensitivam. unde pars sensitiva dicitur intellectus per participationem. quia quodammodo participat ratione sibi obediendo et seruiendo vel per intellectum passivum intelligit fantasia vel estimativa. quia sine illis intellectus coniunctus nihil intelligit. id est ut est a toto corpore anima separata aliter intelligit quam dum est coniuncta.

Conclusio species intelligibilis non est quod intelligit sed quo intellectus intelligit. Primum patet. nam eadem sunt que intelliguntur et de quibus sunt scientie. Si ergo ea que intelliguntur sunt solum species que sunt in anima sequitur quod scientie non sunt de rebus que sunt extra animam sed de speciebus in anima quod falsum est. Item si species intelligibilis esset id quod intelligitur sequeretur opinio antiquorum dicentium omne quod videtur esse verum et sic duo contradictoria possent simul esse vera. contra patet. quia si potentia cognoscitiva solum cognosceret primam passionem de ipsa iudicat. sic enim videtur aliquid secundum quod potentia cognoscitiva per ipsum affirmat. igitur iudicium potentie cognoscitivae semper erit de prima passione. et sic iudicium erit verum et cum prime

De an

...et eodem modo cognoscibili sine
...quibus infirmi iudicant
...vire indicat de sua p
...forma fm qua fit actio e
...filtrer forma fm e
...filtrado rei intelle
...intellegr loquo
...directe p ipm inte
...intelligibiles z
...intelligitur.

...an oppositum Ad
...filtrado. adeo dr q in
...filtrado rei intelle
...intelligibiles te id
...actu duo impote. si
...rem que intelligit sibi
...quia id quo
...similitudines et let
...potentia est ens extra ani
...primis est immu
...magis sibi info
...intelligibiles et d
...que per se cat
...proponem et dicitur
...intelligibiles quibz
...formata ad iudicandū
...sine sine ppleca
...ad cap.

...quibus ipm
...quibus ai
...positio quodam intellect
...Sicut empodocles dicit
...uice germinaverit potes
...para pposita sunt vultu
...et diametros. Si autē
...et pponens. fallam
...no albo. aut si no albo
...dicere oia. Sic ergo

De anima

passiones de eodez cognoscibili sint p rarie. vt gustus sani iudicat de aliq
q sit dulce qd gustus infirmi iudicat amarum. z sic duo p rarioza eene
vera. cu quilibet vere iudicat de sua pma passione. Scda ps pz. qz in actio
ne transeunte forma fm qua fit actio est silitudo obiecti actiois. vt calor est
silitudo calefacti. z silitudo forma fm qua fit actio humana est silitudo ob
iecti illius actiois. q silitudo rei intellecte que est species itelligibilis est for
ma p qua intellectus intelligit. loquendo tamen de intellectu directa z no
reflexa. qz pmo z directe p spem intelligit suu obiectu. sed reflexe p intellis
gere suu actiu p spem intelligibilez z seipm. z sic spes intelligibilis est bene
id quod secundario intelligitur.

Ad rones an oppositu **Ad prima dicitur** q intellectu est in in
tellectu p sua silitudine. ideo dicitur q intellectus in actu z intellectum in actu
sunt ide inqstum silitudo rei intellecte est forma intellectus in actu. Ideo
non sequitur q spes intelligibilis sit id quod intelligitur. **Ad secunda dicitur**
q intellectu in actu duo importat. scz rem que intelligit z actu intelligendi
et qstum ad rem que intelligit solu hz esse extra animam. sed qstum ad intelli
gi solum est in anima. quia id quod intelligitur inquatur hmoi est in intel
lectu per suam similitudinez z secundum suum esse reale quod est intelligen
bile in potentia est ens extra animam. **Ad tertia dicitur** q sicut
in parte sensitiva primo est imutatio sensus a sensibili. z secudo est forma
rio inqstum imaginatio sibi informat idolum rei absentis. sic intellectus p
mo informat spe intelligibili. z ille informatus secudo format definitioem
aut enunciatioem que p voce scatur. ideo ro qua scatur nomen est definitio z
enunciatio scatur pponem z diuisione intellectus. **Omni** igitur q voces no sig
nificant spes intelligibiles quibz intellectus efficit in actu. sed scatur ea que
intellectus format ad iudicandu de rebz exterioribz. z hec sunt pceptus qz
format intellectus siue sint pplexi siue incomplexi quibz mediantibus sig
nant res ad extra.

Indiuisibiliu quidez igitur intelligentia in his est. circa q
non est falsum. In quibz aut z falsum iam et verum est. com
positio quedam iam intellectu est. sicut eorum que vnuz sunt
Sicut empedocles dixit vere multozu quidez capita sine cer
uice germinauerunt postea pposita sunt p cordia. sic z bec se
para pposita sunt vt assinetron z dyametros. z vt sinetron
et dyametros. **Si aut factorz z futurozu** tempore eo intelli
gens et pponens. falsum em in ppositione semp est. z naqz si
albu no albo. aut si no albu albo pponit. ptingit aut z diuisi
dentem dicere oia. **Sic ergo est no solu falsum aut verum qz**

De anima

gis simile intellectui nostro quod diuisibile. cum intellectus sit indiuisibilis. ergo intellectus noster per prius cognoscit indiuisibile quod diuisibile.

¶ In oppositum arguitur. quod indiuisibile cognoscitur sicut priuatio diuisibilis. sed priuatio cognoscitur per habitum. ergo diuisibile prius cognoscitur quod indiuisibile.

¶ Sciendum primo quod postquam philosophus determinauit de intellectu secundum se. Hic consequenter determinat de operationibus eius quarum prima est indiuisibilium intelligentia. Secunda est compositio vel diuisio. Et quia prima est indiuisibilium intelligentia. ideo ostendit philosophus qualiter indiuisibile intelligatur. gratia cuius ostendit quod modis dicitur indiuisibile. et quia quid dicitur rei materialis est obiectum nostri intellectus et potentia per se fertur in suum obiectum et in alia fertur secundum quod habent habitudinem ad suum obiectum. ideo ad videndum qualiter indiuisibile a nobis intelligatur oportet videre quam habitudinem habet ad quidditatem rei materialis

¶ Sciendum secundo. quod indiuisibile et vnum dicitur tribus modis. Primo modo dicitur indiuisibile quod est vnum continuitate actu indiuisum. diuisibile tamen in potentia. et hoc modo omne continuum est indiuisibile. quia potest capi per intellectum tanquam indiuisum in actu. Et si intelligatur continuum ut diuisibile in potentia hoc erit nomen rando partem post partem. et sic intelligitur ipsum in tempore diuisibile. et huiusmodi indiuisibile per prius cognoscitur quod diuisibile. quia est confusius et magis compositum. **¶** Secundo modo dicitur indiuisibile quod est vnum secundum formam vel speciem. ut homo vel equus et tale per prius cognoscitur secundum totum quod partes eius. quia est confusius et in indiuisibili temporis intelligitur. licet enim partes secundum se in tali toto sint quodammodo diuise possunt tamen accipi indiuisae. quia in ipsis est aliquid indiuisibile quod facit eas esse vnum. scilicet forma que facit totum esse vnum et hoc est indiuisibile secundum speciem. **¶** Tercio modo dicitur aliquid vnum quod est simpliciter indiuisibile secundum quantitatem et secundum formam tam in actu quam in potentia. sicut punctus vel vnitas. et de hoc indiuisibili intelligitur textus quod monstratur intellectui. sicut priuatio. et tale indiuisibile est quasi priuatio rei corporalis. ideo cum intellectus non per se et directe fertur nisi in quidditate rei materialis. tale indiuisibile posterius et per negationem continui cognoscitur. Quia alta est ratio. quia intellectus cognitionem capit a sensu. ideo magis sensibilia. ut sunt magnitudines proprius cognoscuntur a sensu. ideo vnitas et punctus et vniuersaliter omnia que transcendunt sensum cognoscuntur a sensu per priuationem sensibilibus. hinc est quod de substantijs separatis dicimus quod sunt incorporee et imateriales

¶ Conclusio. indiuisibile tercio modo posterius cognoscitur a nobis quod diuisibile. sed indiuisibile alijs modis caprum prius cognoscitur a nobis. **¶** Conclusio secundum vtramque partem patet ex dictis

Liber tertius.

Dubitat pmo vtz intellectus possit esse falsus. Pro dubio supponit q̄ due sunt opatōes intellectus. Una est simpliciu apprehensio. z i illa nō est veritas vel falsitas. Alia est ppositio vel diuisio in q̄ reperit veritas vel falsitas. Rūdet ḡ q̄ intellectus circa q̄ d dicitur rei materialis nō p se decipit. Patz qz ipa est ppiū obiectū eius. p accūs tñ qñq̄ decipit. vt attribuēdo definitōem vni alteri definito. vel si ptes definitōis habeāt re pugnātiā. vt si diceres hō est aial insensibile. z in hoc hz intellectus silitu dinē cū sensu. qz circa ppiū obiectū nō decipitur p se sed circa sensibilia cōia aut p accūs decipi p̄t silit intellectus circa intelligibilia simplicia z circa q̄d quid est nō decipit nisi p accūs. sed semp est verus. ideo p̄ma p̄ncipia cōsplexa statim cognoscuntur apprehēsis suis terminis z circa ea intellectus nō decipit. sed semp est verus. s̄ qñq̄ decipit in pponēdo q̄ nō sunt pposita. et diuidēdo illa q̄ nō sunt ab inuicē abstracta. ¶ Sed argueret. qz in solo intellectu pponēte z diuidēte est veritas vel falsitas. ḡ intellectus circa q̄d q̄d est nō est verus. Rūdet q̄ nō d̄ verus tanq̄ cognoscens veritatē. sed ē verus. qz adequatus rei quā intelligit. z sic d̄ verus tanq̄ res vera

Dubitat secūdo. vtrū intellectus noster possit simul plura intelligere Rūdet q̄ nō p̄t plura intelligere simul se hūtia p modū multoz. sed hūtia se p modū vni q̄ p eandē spēm intelligibile cognoscuntur vt plures ptes p silitudinē sui totū et illa se hūnt p modū pluriū que diuersis spēbo intelliguntur

Ad rōnes aū oppositū. Ad p̄mā d̄ q̄ nō semp ex cognitione p̄ncipioz venimus in cognitōem p̄ncipiatoz. sed aliq̄ e contra. s̄ tñ in p̄mento scie. pcedimus ex cognitōe p̄ncipioz. s̄z in cognitōe p̄pter q̄d. sed p̄ncipia nō sunt indiuisibilia tercio mō indiuisibilis siue sunt p̄plexa siue incōplexa. Ad scōdam d̄. q̄ hoc q̄d ponit in definitōe rei nō semp est p̄us nobis notū q̄ definitū. sed sufficit q̄ sit notū s̄m naturā z q̄ sit p̄ncipiū essendi definiti. Ad terciā d̄ q̄ silitudo p̄ quā intellectus cognoscit est spēs cogniti existens in cognoscente. ideo nō p̄ silitudinez nature ad potentiā cognitiā est aliq̄d p̄us cognitū. als visus magis cognosceret auditū q̄ colores. qz auditus magis assilatur visui in natura q̄ color. ideo q̄uis intellectus sit indiuisibilis. non sequitur q̄ p̄us cognoscat indiuisibile q̄ diuisibile

Est aut dico q̄dē aliq̄d de alio sicut affirmatio vera ē aut falsa oīs intellectus aut nō oīs. s̄z q̄ est ipsius q̄d est s̄m hoc q̄ aliq̄d erat eē verus ē z nō aliq̄d de aliq̄. s̄z sicut videre p̄piū verū ē. Si at hō albū aut nō. nō verū sp. sic at se hūnt q̄cūq̄ sine maetria sunt. Idē at est s̄m actū scia rei. q̄ s̄o s̄m potētiā tpe p̄or ē in vno. oīno at neqz tpe. Fiūt em̄ ex actu ente oīa q̄ fiūt.

De anima.

Videtur autem sensibile ex potentia existente sensitivo actu agens non enim patitur neque alteratur. Unde hec alia species motus. motus enim imperfecti actus. simpliciter autem actus aliter est qui perfecti. Sentire quidem igitur simile est ipsi dicere solum et intelligere. Cum autem delectabile aut triste. aut affirmans aut negans prosequitur aut fugit. et est delectari aut tritari. agere sensitiva medietate ad bonum aut malum. in quantum talia et fuga aut et appetitus. hec que sunt actum et non alterum appetitum et fugitivum neque ab invicem neque a sensitivo. sed esse alterum est. Intellective autem anime fantasmatum ut sensibilia sunt. cum autem bonum aut malum affirmat aut negat. et fugit aut prosequitur propter quod nequaquam sine fantasmate intelligit anima. Sicut enim aer pupillam homini fecit. ipsa autem alterum. et auditus similiter. sed ultimum unum et una medietas esse autem ipsi plura quo autem discernit. quo differt dulce et calidum. dictum est quidem et prius dicendum autem et nunc est enim aliquid unum sic autem et trius. sed hoc in proportionali. aut numero ens unum habet se ad utrumque. sicut illa ad invicem que enim differt non homogenia iudicare aut contraria ut album aut nigrum. Sit igitur sicut a album ad b nigrum et ad d sicut illa ad invicem quare et permutatum. Sicut igitur g d unum sint existentia. sic habebunt sicut et a b idem quidem esse autem non idem. et illud similiter. Eadem autem ratio est et si a quidem dulce sit. et b vero album. Species quidem igitur intellectus in fantasmatibus intelligit. et sicut in illis determinatum est ipsi imitabile et fugivum et extra sensum. cum in fantasmatibus fuerit. movetur ut sentiens quod fugibile est. quia ignis contrarium cognoscit videns quod movetur. quoniam niam impugnans est. aliquando autem que sunt in anima fantasmatibus aut intellectibus. et tanquam videns ratiocinatur et deliberat futura ad presentia. et cum dixerit ut ibi letum aut triste. hic fugit aut imitatur. Et omnino in actione et quod sine actione est verum et falsum in eodem genere est cum bono et malo. Sed in eo quod simpliciter differt et a quodam.

Queritur utrum intellectus noster cognoscat res materiales et corporeas per abstractam omnem speciem a fantasmatibus. Arguitur quod non. quia intellectus intelligens rem aliter quam sit est falsus sed forme rerum naturalium

Libert tertius

non sunt abstracte a singularibus quorum fantasmata sunt similitudines. Si res materiales intelligerentur per abstractionem semper esset ibi falsitas. Secundo in definitione rerum naturalium cadit materia. Si sine materia intelligi non possunt. sed materia est principium individuationis. Si res materiales non possunt intelligi per abstractionem velis a particulari quod est abstrahere species a fantasmatis. Tertio sicut se habent colores ad visum. ita fantasmata ad intellectum. sed visio non fit per abstractionem a coloribus. sed per hoc quod color imprimat suam speciem in visum. Si intellectio non fit per abstractionem a fantasmatis sed per hoc quod fantasmata imprimunt suam similitudinem in intellectum. Quarto si fieret talis abstractio hoc fieret per intellectum agentem sed hoc non. quia intellectus agens se habet ad fantasmata sicut lumen ad colores sed lumen nihil abstrahit a coloribus. Si neque intellectus a fantasmatis.

In oppositum arguitur quod sicut res sunt separabiles a materia sic ea que sunt circa intellectum. Si ulla materialia intelliguntur secundum quod abstrahuntur a materia

Sciendum primo quod postquam philosophus determinavit de intellectu secundum se prout de ipso determinat per comparationem ad sensum. et quia prius dictum est de comparatione sensus et qualiter se habeat ad sensibilia et qualiter etiam se habeat sensus ad seipsum et ad intellectum. Ideo hic multa rationes manifeste dimittuntur que in textu ponuntur.

Sciendum quod obiectum potentie cognitive debet proportionari illi potentie. Sed triplex est virtus cognoscitiva. quedam est actus corporalis sicut sensus et eius obiectum est forma que existit in materia. Et quia materia est principium individuationis. Itaque omnis potentia sensitiva est tantum cognitiva particularium. Alia est virtus que non est actus organici corporalis neque materie coniuncta ut intellectus angeli et eius obiectum est forma existens sine materia. scilicet sua essentia propria. Quis enim intelligente materialia cognoscit hoc non est nisi intuendo ipsam in materialibus. scilicet in seipsum vel est essentia divina. Alia est virtus mediana que non est actus organici est tantum materie coniuncta. per quam anima cuius est virtus est actus corporis ut intellectus noster cuius obiectum est forma existens in singulari materia. Non tamen cognoscit formam ut est in materia particulari sed abstrahendo et depurando a tali materia.

Sciendum quod abstrahere est in coniunctis secundum esse unum accipere per intellectum relinquendo aliud. id est abstrahere formam a materia particulari est ipsam accipere per intellectum relinquendo proprietates materie particularis. et velis omne plus abstrahit a posteriori ut subiectum ab accidente superius ab inferiori et forma a materia dupliciter tantum contingit abstrahere. Uno modo per modum proportionis vel divisionis intelligendo unum non esse in alio vel esse ab alio separatum. Alio modo per simplicem apprehensionem intelligendo unum non intelligendo aliud. unum primo modo abstrahere per intellectum ea que non sunt abstracta secundum rem non est sine falsitate. sed abstrahere secundo modo bene est sine falsitate. ut patet in sensibus. Possunt enim videre colorem pomi non percipiunt odorem. ita possunt apprehendere materiam lapidis vel per alterius rei per intellectum possibile sine hoc quod apprehendant proprietates individuales que sunt de ratione individui et hoc est abstrahere velis a particulari et speciem intelligibilem a fantasmatis. Et dicitur species intelligibilis similitudo rei velis existens in intellectu possibile. sed fantasma dicitur similitudo rei particularis existens in fantasia.

Deat

Sciendum quod aliquid dicitur in
fantasma materialis. Si hoc est ob
iectum intellectus. intelligitur
per se a materia. Ratione est
quod si hoc est intelligitur sine
materia. Non in se carnibus in
intellectum. Si si ergo non a ma
terialibus sed subiecta. Quare
quare materia subiecta. Quare
est in se. Si quare per
materia. Non in a ma
terialibus. Si subiecta. Quare
est in materia. Si est potentia
est. Si Plato. Quare
est in intellectu. Si abstrahit
in intellectu.

Conclusio intellectus
est actus abstrahens. Si intelligitur
per se a materia. Ratione est
quod si hoc est intelligitur sine
materia. Non in se carnibus in
intellectum. Si si ergo non a ma
terialibus sed subiecta. Quare
quare materia subiecta. Quare
est in se. Si quare per
materia. Non in a ma
terialibus. Si subiecta. Quare
est in materia. Si est potentia
est. Si Plato. Quare
est in intellectu. Si abstrahit
in intellectu.

Abstrahere est
separare. In quantum
est in intellectu. In quantum
est in materia. Si intelligitur. Si
est in intellectu. Si abstrahit
in intellectu.

De anima

Sciendū qd aliq̄ dixerūt materiā nō esse de essentia vel de finitōe sp̄i materialis. S; hoc i; pbat. Nā materia cōis z nō signata est de essentia sp̄i z intellect^o intelligēs sp̄m rei materialis abstrahit a materia signata z nō a materia cōi. Rō est qz p̄ditōnes indiuidui sunt de q̄dditate sp̄i. Iō sp̄s p̄t intelligi sine p̄ditōnib; indiuiduātib; vt hō sine his carnib; z ossib;. Nō tñ sine carnib; in cōi s; mathematica abstrahit a materia sensibili tam cōi q̄ signata z nō a materia intelligibili z imaginaria z dicitur materia sensibilib; q̄ ē subiecta q̄litatib; sensibilib; vt calido vel frigido Imaginaria dicitur materia subiecta q̄ntitati Et qz q̄ntitas in materia p̄cedit q̄litas sensibiles. Iō q̄ntitates p̄t p̄siderari sine q̄litatib; qd ē eas abstrahere a materia sensibili. Non tñ a materia intelligibili in cōi s; abstrahant ab hac materia vel illa subiecta q̄ntitati. Entia vero metaphysicalia abstrahunt ab oī materia vt ens potētia actus z silia q̄ p̄nt esse a pte rei sine materia. Et qz Plato ignorauit istos modos abstractōnis. iō oīa que posuit abstracta p̄ intellectū posuit abstracta fm rē z sic posuit sp̄s rez existere sine indiuiduis.

Conclusio intellectus nō cognoscit res materiales z corporeas p̄ abstractōes sp̄ez intelligibilū a fantasmatib; Pater qz abstrahere sp̄m intelligibile a fantasmatib; ē cognoscere vlem naturā p̄iūctā p̄ditōnib; materialib; nō itelligēdo illas cōditōnes. S; h̄ mō intellect^o intelligit. qz itelligit formā q̄ ē in materia singulari relinquēdo p̄ditōnes indiuiduātes. Iō itelligit abstrahēdo sp̄s a fantasmatib;. Dicit tñ i; textu qz intellectus sp̄s i; fantasmatib; itelligit. S; h̄ ē qz nō p̄t intelligere ea q̄z abstrahit sp̄s nisi se p̄uertēdo ad fantasmata z abstrahēdo sp̄s a fantasmatib;.

Ad rōnes añ oppositū Ad primā dicit qz intellectus intelligēs rē aliter q̄ sit ex pte rei ē falsus. s; intelligens rē aliter ex pte modi intelligēdi nō ē falsus. Ad scđam p̄z so^o ex dictis Ad terciā dicit qz colores h̄nt silem modū essendi i; materia p̄riculari z in visu. Iō p̄nt imp̄mere suas sp̄s i; visu s; fantasma cū sit sp̄s indiuidui ex̄ns i; organo corpali nō h̄z eūdē modū cēndi in re ad extra sic i; intellectu. Iō p̄tute p̄p̄ria. nō p̄t imp̄mere sp̄m i; intellectu possibile s; p̄tute intellect^o agēris q̄ se p̄uertit ad fantasmata sicutudo q̄dditatis ex̄ns i; fantasmate causat sp̄m vlem i; intellectu possibile. Nō qz eadē sp̄s i; nūero q̄ ē in fantasmate ponat i; intellectu possibile s; sp̄s ibi ex̄ns p̄ducit aliā Ad q̄rtā dicit qz fantasmata p̄mo illuminat ab intellectu agēte z p̄nt ab eis sic illustratis abstrahit sp̄s intelligibilis q̄uis lumē n̄ se h̄z s; l̄r oīno ad colores sic intellect^o agēs ad fantasmata.

Abstractōne at dicta itelligit. sicut symū fm qz symū nō separe. Inq̄ntū at curuū si aliq̄d intellexit actu. sine carne itellexit. in q̄ curuū. sicut mathematica nō separe tāq̄ si separe sint intelligit. cū itelligit illud. Dico at intellect^o q̄ fm actū res est intelligens. Utrū aut cōtingit aliq̄d separe in intellectu existens nō separetū a magnitudine aut nō considerandum posterius.

Liber tercius.

Nunc autem de anima dicta recapitulantes dicam⁹ iterum
q^o oia ea que sunt quodammodo est aia. aut em̄ sensibilia q̄ sūt
aut intelligibilia. est autem scientia quidem scibilia quodam
modo sensus aut̄ sensibilia. qualiter aut̄ hec sunt oportet inq̄
rere. Secatur em̄ scientia z sensus in res. que quidem poten
tia est in ea que sunt potentia que vero actu in ea que sūt actu
aie aut̄ sensitivū z qd̄ scire potest potentia hec sunt hoc qui
dem scibile. illud vero sensibile. Necessesse est autem vt ip̄a aut
species esse. ip̄a quidem igitur non sunt. non em̄ lapis in aia
est. sed species. quare aia sicut manus est. manus em̄ orga
num organorum. et intellectus species specier̄ et sensus spe
cies sensibilibum. Quoniā aut̄ neq; res nulla est preter magni
tudines. sicut vident̄ sensibilia sepata in specieb; sensibilib;
intelligibilia sunt. z que abstractōne dicūtur. z quecūq; sensi
biliū habitus z passionēs. z ab hoc neq; non sentiens nihil
vtiq; addiscet neq; intelliget. Sed cum speculef̄ necessesi
mul fantasma aliquod speculari. fantasmata aut̄ sicut sensibi
lia sunt preter quod sunt sine materia. Est autem fantasia al
terum a dictione z negatione. complexio enim intellectus est
verum aut falsum.

Queritur vtrū intellectus possit actu intelligere p̄ species
intelligibiles quas habet non conuertendo se ad fantasmata Arguitur q^o
sic. qz intellectus fit in actu p̄ specie intelligibilem qua informat̄ sed intelle
ctum esse in actu est ip̄m intelligere. q̄ species intelligibilis sufficit ad hoc
q^o actu intelligat sine cōuersione ad fantasmata. Secūdo magis depen
det ymaginatio a sensu q̄ intellectus ab ymaginatioe. sed virtus ymag
inatioa potest actu ymaginari absente sensibili. q̄ magis intellectus p̄
intelligere siue fantasmate. Tercio de incorpabilib; nulla sunt fantas
mata quia fantasia non transcendit corpalia si ergo intellectus non possit
intelligere sine conuersione ad fantasmata seq̄tur q^o non possit intelligere
aliquid incorporeum qd̄ falsum est.

In oppositum Arguitur per p̄m̄ dicentem substantie
imateriales nō sūt a nob̄ intelligibiles qz nihil sine fantasmate a nob̄ intelligit̄

Deat

Secūdo p̄mo. q^o opinio
nō est a nob̄ intelligitur
p̄ se subsistere z
nō est a nob̄ sūt subsistens
p̄ se subsistere sūt q̄ fantasia
z
aliter magis deperat.
Nō est in nob̄ intellectus et co
munit̄. Sed opinio. Brevis. z
nō est in nob̄ intellectu ad natu
rā p̄ se subsistere ad fantasia. z
p̄ se subsistere que nō est
in nob̄ intellectu z reliquit in soluta
z in nob̄ intellectu p̄ se z p̄ se
z nō est tota trallata. vel c

Secūdo sciendū. q^o quer
p̄ se subsistere ad co. q^o sciendū sūt
nō est quā vocat̄ intellectu q̄
sūt separatas intelligit̄. Unde
habetur magis q^o cum intelli
git̄. p̄ se subsistere nob̄ p̄ se in
nob̄ agere nob̄ aliquo modi
em̄ q^o p̄ se subsistere p̄ se
la. vlt̄ agens p̄ se p̄ se ac
tū. Nam istis duob; modis art
velut agens. sed intellectus p̄
se subsistere que simul in ab
soluta p̄ se subsistere p̄ se
nō est p̄ se. q^o p̄ se p̄ se
lia. et in nob̄. vlt̄ p̄ se
em̄ co. p̄ se p̄ se. cum intelli
git̄ materiam z subsistere in
nob̄. sicut agens vlt̄ p̄ se
terialia in. Alterus non p̄ se
ros. sed soluti separatum
non materialium. q^o lumen
que causa in effectu. Sed
non est substantia separata h
de. q^o se extendit ad omnia ac
tū. Sed dicit p̄ se q^o int
tū. et intellectus agens est
p̄ se subsistere sūt statum vlt̄ p̄
nō est agens factu actu intelli

De anima

Sciendū pmo. q̄ opinio platonis fuit q̄ substantie imate-
riales non solū a nobis intelliguntur. sed etiā sunt p̄ma a nobis intellecta.
Posuit em̄ formas p se subsistere et esse p̄ma obiecta nostri intellectus et pri-
mo intelligi a nobis. et sicut subas separatas. et sicut ipsum cognitio applicat
tur reb; materialib; sicut q̄ fantasia et sensus intellectui p̄miscet. et q̄to in-
tellectus magis fuerit depuratus. tanto magis percipit virtutē imateria-
liū. et sic sicut platonē intellectus ex cognitiōe imaterialiū venit in cognitiōem
materialiū. ¶ Sed opinio Aresto. est q̄ intellectus sicut statum vite p̄sens-
tis h; essentialē respectū ad naturas rerū materialium. ideo nihil intelligit
nisi p̄uertendo se ad fantasmatia. Unde sequitur q̄ nos nō possumus intelli-
gere subas imateriales que nō cadūt sub imaginatiōe. Nam tū questio
nē mouet p̄hus et relinquit insolūtā. nec inuenit ab eo soluta. q̄ eius solus
tū ad metaphisicū p̄tinet et p̄plementum metaphisice ad nos non puenit
¶ Vel q̄ non est tota translata. vel q̄ p̄hus morte puenit eam nō p̄ple-
uit.

Secūdo sciendū. q̄ auerrois in hoc passu dicit homines
posse puenire ad cognoscendū subas separatas p̄ vnionē cuiusdā sube se-
parate quam vocat intellectū agentē. que cū sit suba separata naturaliter
subas separatas intelligit. Unde dicit q̄ dum intellectus agens fuerit nobis
p̄fecte vnitus p̄ eum intelligimus subas separatas. sicut nūc p̄ intellec-
tum possibilem nobis p̄iūctū intelligimus res materiales. Et dicit intellec-
tum agentē nobis aliquo modo vniri. q̄ cū intelligimus p̄ intellectū agē-
tem et p̄ intelligibilia speculata oportet q̄ intellectus p̄paret ad intelligibilia
lia. vel sicut agens principale ad instrumentū. vel sicut forma ad mate-
riā. Nam utris duob; modis attribuit actio alicui. scilicet sicut principali agentē
vel instrumento. sed intellectus p̄parat ad intelligibilia speculata. sicut p̄fe-
ctio ad p̄fectibile que simul in aliquo percipiuntur. vñ simul in intellectu possi-
bili recipiuntur intelligibilia speculata. et intellectus agens et q̄to plura spes-
culata recipimus tanto magis appropinquamus ad hoc q̄ intellectus agēs
nobis p se vniat. et p hoc possumus cognoscere omnia materialia et imateria-
lia. et in hoc posuit ultimā felicitatē humanā. Sed albertus quodāmodo
cū eo puenit dicens. cum intellectus possibilis fuerit adeptus spēs omni-
um materialium et illustratus lumine intellectus agentis. tunc in se habet to-
tum lumen agentis vt possit intelligere subas separatas. et erit sup oia ma-
terialia tñ albertus non ponit intellectū separatū a nobis vt ponit Au-
errois. sed solum separatū ab intellectu possibili et sibi vnitur per spēs re-
rum materialium. q̄ lumen intellectus agentis in illis speciebus manet sicut
causa in effectu. Sed p̄dicta positio improbat. q̄ intellectus agēs
non est substantia separata sed quedam virtus anime. vt prius ostensum
est. et se extendit ad omnia actiue ad que se extendit passiue intellectus pos-
sibilis. Ideo dicit p̄hus q̄ intellectus possibilis est quo anima potest om-
nia fieri. et intellectus agens est quo potest omnia facere. ergo sicut intelle-
ctus possibilis sicut statum vite presentis ad sola materialia se extendit que
intellectus agens facit actū intelligibilia. ita sicut intellectum agentem ant

Liber tercius.

ma solum se extendit ad materialia neq; per ipm possumus intelligere substantias separatas q̄rum ad quid est

¶ Conclusio. intellectus possibilis non potest actu intelligere p̄ sp̄s quas in se habet non se conuertendo ad fantasmata. Pater quia intellectus non impediretur a suo actu per lesionem alicuius organi corporalis. nisi actus eius presu p̄poneret actum potentie organice. cum intellectus non habet organum. sed leso organo ymaginatie. vt in frenetis. vel memorie. vt in litargicis impeditur homo ne actu intelligat. Etia; obliuiscit illa quoz prius habuit sciam. q̄ intellectus requirit actus fantasie et quantum ad acquisitionem intelligibilem. et quantum ad vsum ipsoz iam acquisitorum. Item quilibet dum vult aliquid intelligere sibi format aliquod ydolum vel fantasma in quo respicit ea que vult intelligere. ideo dum volumus aliquem facere intelligere sibi proponimus exempla de quib; potest sibi formare fantasmata ad intelligendū. ergo necesse est quemlibet intelligentem fantasmata speculari.

¶ Et si queratur que sit ratio huius. Respondetur q̄ potentia cognitiua debet proportionari suo cognoscibili. ideo obiectum intellectus angelici qui est totaliter separatus est substantia intelligibilis totaliter a corpore separata. sed obiectum proprium intellectus humani qui est corpori iunctus est quidditas rei materialis existens fm suum esse in materia particulari. ideo natura rei particularis non potest complete cognosci nisi cognoscatur fm q̄ est in particulari existens. sed in illo esse apprehenditur per sensum et imaginationem. ideo vt intellectus intelligat prius obiectū fm suum esse reale indiget p̄uersione ad fantasmata

Ad rationes ante oppositum. Ad primam dicitur. q̄ species reseruate in intellectu possibili post actum intelligendi soluz remanēt in habitu. ideo non sufficiūt ad actum intelligendi. sed oportet q̄ intellectus vtatur specie intelligibili fm q̄ cōuenit rei cuius est species que est natura existens in particulari. ideo requiritur p̄uersio ad fantasmata vt intellectus reducatur ad actum p̄pletum. Ad secundam dicitur q̄ fantasma est sibi similitudo rei particularis. ideo imaginatio nō indiget alia similitudine particulari. sed species intelligibilis que est in intellectu non est similitudo rei particularis sed vniuersalis. ideo intellectus indiget fantasmate. Ad terciam dicitur q̄ incorporea quozum non sunt fantasmata cognoscūt a nobis per comparisonem ad corpora sensibilia que sunt effectus eozum et illoz sensibilibus habemus fantasmata. ideo intelligendo res immateriales necesse est intellectum se p̄uerrere ad fantasmata rerū corporalium

¶ Primi aut intellectus quidē differrent vt nō fantasmata sint. aut neq; alij fantasmata. sed nō sine fantasmatib;

Querit. vtrū intellectus noster possit intelligere singula;

De
¶ Arguit q̄ sic. q̄ cog
mōs. sed intellectus cognos
bit hoc singulare qd est sens
dignū ad operandū. sed actus
sua. Latio intellectus sup
Quomodo quod quid p̄ vt
p̄s sed talis cognoscit ling
Cognoscit q̄ quid est intelli
a immateriali. sed hoc est im

propositione sciet
vt de sensu et intellectu p̄ legi
vna q̄mō obiectus q̄ ne
quodam aut tantū scribita ut
q̄libet intellectus. vbi leri
no obiectus intelligibilis. sic
sic de alijs. Et p̄ hoc d
p̄ hoc vltius dicit q̄ int
ctus in actu est in intellectu
bili. Et q̄ inter p̄s
rum et datur homini loc
ad defensionem imaginat
ta homini loco omnino for
q̄s per animā est quodā
manū; intelligibilem p̄ un

Conclusio in mate
vt singulare primo et dicitur
vnde dicitur. dicitur vnde sp̄s
vnde dicitur. dicitur dicitur dicitur
gloriam dicitur dicitur dicitur
primo vnde dicitur. Et dicitur
ligibilis nō potest vni
ra in dicitur vnde dicitur
quoz sunt fantasmata
mo et sic de ceteris. Et
intelligibilis dicitur in quoz
se aliq; singulare sine ma
impedit. Et si nō possit p̄

Dubitat. vtrū intell
¶ Arguit q̄ sic. quia si
no loco nihil p̄diceret infini
tellectus non impedit al
intuita cognoscere

De anima

ria. **A**rguitur q̄ sic. qz cognoscens aliquā p̄positiōem cognoscit extrē
ma eius. sed intellectus cognoscit hāc p̄positiōem fortes est hō. ergo cog
noscit hoc singulare qd̄ est fortes. **S**ecūdo arguit. intellectus p̄acticus
dirigit ad operandū. sed actus sunt circa singularia. ergo cognoscit singu
laria. **T**ercio intellectus seipm̄ intelligit z est quoddā singulare igit̄ zc
Quarto sic. quicquid p̄t virtus inferior p̄t virtus superior z cum hoc
plus. sed sensus cognoscit singulare. a fortiori intellectus ip̄m cognoscit
In oppositū arguit. qz intellectus noster nō intelligit nisi p̄ abstractiōez
a fantasmatibz. sed hoc est intelligere v̄le. ḡ zc

Pro responsione sciendū p̄mo q̄ postq̄ p̄hs determina
uit de sensu z intellectu. p̄sequenter ex dictis p̄cludit quid sit sentiendū de
anima. primo ostendens q̄ natura aīe est quodāmodo omnia. nam omnia
que sunt aut sunt sensibilia aut intelligibilia. sed aīa est quodāmodo oīa itelli
gibilia p̄ intellectū. z oīa sensibilia p̄ sensuz alit̄ tñ q̄ antiq̄ posuerūt. **N**ā aīa
nō est ipse res sensibiles. sicut **E**mpe. posuit. q̄ terrā terra cognoscimus z
sic de alijs. **U**n̄ p̄tra hoc dicit textus q̄ lapis nō est in aīa sed sp̄s lapidis
p̄ hoc volens habere q̄ intellectus in actu est intellectū in actu. p̄ q̄ro intelle
ctū in actu est in intellectu per suā sp̄m. et similiter diceret̄ de sensu z sensi
bili. **E**x quo infert p̄hs q̄ anima simulatur manui que est organū organo
rum. et datur homini loco omnīū organoz que data sunt alijs aīalibz. scilz
ad defensionē impugnatōem z cooperimentū zc̄ijs. Similiter aīa est das
ta homini loco omnīū formaruz. vt homo sit quodāmodo omne ens pro
q̄ro per animā est quodāmodo omnia. qz anima est receptiva omnīū for
marū. scz intelligibiliū p̄ intellectū. z sensibiliū p̄ sensum.

Conclusio. in materialibz intellectus noster non cogno
scit singulare primo z directe. sed bene reflexe. **P**rimū patz qz intellectus no
ster intelligit abstrahendo sp̄m intelligibilem a materia. vt supra patuit
et quod sic abstrahitur est vniuersale. **E**t quia in materialibz principū sin
gularitatis est materia signata. ergo intellectus noster cognoscit directe et
primo vniuersale. **S**ecūdū patz. qz postq̄ intellectus abstraxit sp̄s intelli
gibiles nō potest actu p̄m eas intelligere nisi se conuertēdo ad fantasma
ta in q̄bz inuenit species intelligibiles. ergo indirecte cognoscit singularia
quoz sunt fantasmata. et p̄ hoc format hanc propositiōem fortes est ho
mo. z sic de consimilibz. **E**st tamen aduertendū q̄ singulare non impedit
intelligibilitatem inquantū singulare est. sed inq̄rum est materiale. ideo si
sit aliqd̄ singulare sine materia intellectus potest hoc intelligere nisi aliqd̄
impediat. scz si nō possit p̄sentari nostro intellectui.

Dubitat. vtrū intellectus noster possit infinita cognosce
re. **A**rguitur q̄ sic. quia si vnum corpus non impediret aliud ad esse in
vno loco nihil prohiberet infinita corpora esse in eodem loco. sed vna speci
es intelligibilis non impedit aliā simul secū esse in intellectu. ḡ intellectus
potest infinita cognoscere

Liber tercius.

Respondet q̄ in intellectu nostro non recipit infinitū in actu. sed in potētia scz cognoscendo vnū post aliud. Prīmū pz. qz intellectus noster nō potest simul cognoscere nisi illa que per vnā spēm cognoscūtur. sed infinitū in actu nō habet vnā spēm. aliter haberet rōnem totius z pfecti. ideo in definitiōne eius dicitur. cuius q̄ritatem accipientibz semp est aliquid extra accipere. ergo intellectus nō potest infinitū in actu cognoscere Item habitualis cognitio in nobis causatur ex actuali. sed nos non possumus habere actualem cognitōem de infinito. ergo nec habitualem. Item sicut se habet intellectus noster ad quidditatem rei materialis. ita se habet ex cōsequenti ad ea que in tali quidditate inueniūtur. sed in substantijs materialibz reperitur infinitū in potentia. ergo intellectus potest cognoscere infinitū in potentia. nō tamen distincte q̄ritum ad suū formale. sed p̄fuse q̄ritum ad suū materiale. Et ad obiectionem dicitur. q̄ quibz spēs nō phibeant simul se existere in intellectu. tñ quia successiue ingrediūtur. eo q̄ multa actu simul nō intelligūtur. Ideo oportet q̄ species intelligibiles que sunt in intellectu nostro sunt finite

Dubitat̄ secūdo. vtrū intellectus noster sit cognitius p̄tingentiū. Rūdetur q̄ p̄tingentia possunt dupl̄r p̄siderari. Vno mō in q̄ritum p̄tingentia. Alio mō in q̄ritum in eis aliquid necitatis inuenit̄. quia nihil est adeo p̄tingens qm̄ habeat aliquid necitatis. vt hec p̄positio fortis currit est p̄tingens. et tñ est necāria habitudo cursus ad motū. vñ p̄tingentia vt p̄tingentia sunt directe cognoscūtur a sensu z indirecte ab intellectu s̄m q̄ includūt aliquā necitātē. et eodē mō est de cognitōe futuroz sicut de cognitōe p̄tingentiū. futura em̄ s̄m q̄ cadūt sub tpe sunt singularia. ideo ab intellectu nō cognoscūtur nisi reflexe. sed rōnes futuroz possunt esse v̄les. ideo v̄llo modo futura sunt intelligibilia ¶ Aduertendū q̄ futura dupl̄r cognosci p̄nt. Vno mō in seipsis. et sic nō cognoscūtur futura p̄tingentia nisi a p̄ma cā cui etiā p̄sentia sunt. qz simul inuenit̄ p̄sentia p̄terita et futura. Alio mō in suis causis. et sic cognoscūtur eo mō quo sunt in ipsis ita q̄ si ex ipsis de necitate eueniant possunt a nobis cognosci per certitudinem. et si ab eis p̄tingēter eueniant solū cognoscūt̄ p̄ quā dā p̄iecturatōem

Dubitat̄ tercio. vtrū intellectus noster cognoscat suū habitū z suā essentiā. Rūdetur q̄ p̄ actus et obiectū cognoscimus habitū et potentiā. Et qz quidditas rei materialis est obiectum nostri intellectus. ideo secūdario cognoscitur actus p̄ obiectū. z mediāte actu cognoscit̄ habitus a quo procedit

Ad rōnes ante oppositum Ad primā patet solutio ex dictis. Ad secūdā dicit̄ q̄ particularis p̄positio est quasi cōclusio syllogismi practici. vt dicit̄ septimo ethicoz. sed ex p̄pōne v̄l nō potest directe p̄cludi singularis p̄clō nisi mediāte aliqua singulari subsumpta. ideo rō v̄lis intellectus practici non mouet ad operandum nisi mediante particulari apprehensione partis sensitivę z sensus est directe cognitius particularium

Ad terciā partē solutio ex dictis. Ad quartā dicit̄ q̄ quicquid p̄fectio nis potest virtus inferior potest z virtus superior. sed eminentiori modo

ideo quod cognoscit sentias ma
la intellectus in actu et in

¶ Quoniam autem
tas que animal
ta opus est et sensus. et ad
defectum quidem et intellec
tuum autem quid forte an
dam pars ipsius sit separe
omnis anima. Et si pars
propter conductas dicitur et
debet autem dubitationem
medietate et quod modo
solum quas dicitur qu
scibilem et appetitum
nabilem. Sed em̄ d
videntur partes maio
bus et nunc dicitur et
vult et omnibus videm
nabilem. nec sicut rōne
ad hoc autem et tantum
em̄ est. ¶ Qui autem barum
dubitationem. si aliquis
videntur et appetitum. qu
non esse ab omnibus et u
debet memorari em̄ volu
appetitum. Si autem tri
partem em̄ de quo nu
nabilem animal est. Et
motum motum
et nunc generatum et
in operatione et somno et
videntur em̄ dubitationem n
solum mouens animal s̄m p̄
¶ Quod quidem non ve
ritatem propter aliquid m
em̄ est. ¶ Sicut em̄ non ap

De anima.

ideo quod cognoscit sensus materialiter et ut existens singulariter cognoscit intellectus immaterialiter et abstracte et vniuersaliter.

Quoniam autem anima secundum duas diffinita est potentias. que animalium est et discretio quod intelligentie opus est et sensus. et adhuc in mouendo secundum locum motus de sensu quidem et intellectu determinata sint tanta. De mouente autem quid forte anime speculandum est. vtrum vna quaedam pars ipsius sit separabilis aut magnitudine aut ratione aut omnis anima. Et si pars aliqua. vtrum propria quedam sit preter consuetas dici et dictas. aut vna harum aliqua sit. Habet autem dubitationem mox. quomodo oportet partes anime dicere et quot. modo enim quodam infinite videntur. et non solum quas dicunt quidam determinantes rationem inanimatam et irascibilem et appetitivam. huius autem rationem habentem et irrationabilem. Secundum enim differentias per quas has separant et alie videntur partes maiorem his differentiam habentes. de quibus et nunc dictum est. Vegetatiua autem que cum plantis inest et omnibus viventibus et sensitiva. quam neque sicut irrationabilem. neque sicut rationem habentem ponet quis vti que facile. Adhuc autem et fantastica que per esse quidem ab omnibus altera est. Cui autem harum eadem vel altera sunt multam habet dubitationem. si aliquis ponat separatas partes anime. Adhuc autem et appetitiua. que et ratione et potentia altera videtur vti que esse ab omnibus et inconueniens vterque hanc sequestrare. Irrationatiua enim voluntas fit et in irrationabili concupiscentia et ira. Si autem tria in anima. in vnoquoque erit appetitus. Et etiam de quo nunc sermo instat. quid forte mouens secundum locum animal est. Secundum quidem igitur augmentum et decrementum motum qui omnibus inest. videbitur vti que mouere generatiuum et vegetatiuum. De respiracione autem et expiracione et somno et vigilia posterius perspiciendum. Habent enim dubitationem multam. Sed de motu secundum locum quid sit mouens animal secundum processum motum considerandum. Quod quidem non vegetatiua potentia manifestum semper enim propter aliquid motus hic. et aut cum fantasia aut appetitu est. Nihil enim non appetens aut fugiens mouetur.

Liber tercius.

sed aut violētia. Ampli⁹ ⁊ plāte vtiq; moti essent. ⁊ vtiq; ha-
berēt aliquā ptē organicā ad motū hūc. Silr at neq; sensitī-
uū. mlta em sūt aīaliū. q̄ sensū q̄dē hnt. manētia aut ⁊ imobi-
lia sūt per finē. Si igit natura facit frustra nihil. neq; deficit
in necēarijs nisi in orbatis ⁊ impfectis. hmōi aut aīaliū p̄fec-
ta ⁊ nō orbata sūt. Signū aut est. qz generatiua sūt. ⁊ aug-
mentū hnt ⁊ decrementū. quare ⁊ haberēt vtiq; ptes organi-
cas p̄cessionis. Atvero neq; ratiua ⁊ vocatus intellec-
tus est mouens. Speculatiuus quidē igit nihil speculari ac-
tīue. neq; dicit de fugibili ⁊ p̄sequibili. Semp aut mot⁹ aut
fugientis aut p̄sequentis aliqd est. sed neq; cū specular⁹ fue-
rit aliqd hmōi. iam precipit aut prosequi aut fugere. puta cū
multotiens intelligit terribile aliqd aut delectabile. nō iubet
aut timere. sed cor mouet. Si aut delectabile altera aliq; ps
Amplius et p̄cipiēte intellectu ⁊ domināte intelligētia fuge-
re aliqd aut prosequi nō mouet. sed fm cōcupiscentiā agit. vt
incōtinens ⁊ totaliter videmus qm̄ habens medicatiuā nō
sanat tanq; alterius pprium sit agere fm scientiam: sed non
scientie. Atvero neq; appetitus hmōi motus dicitur est. ab-
stinentes em appetentes ⁊ cōcupiscentes non operātur. quo-
rum appetitum habent. sed consequuntur intellectum.

Queritur vtrum appetitiuū sit principium motus p̄gres-
siui animalis. Arguit q non quia si sic sequeretur q animal semper moue-
retur fm appetitū p̄sequens est falsum. quia continens non semper mouet
ad id quod appetit ⁊ desiderat sed insequitur rationem. ergo appetit⁹ nō
est principium motus progressiui. Secundo potentia progressiua ē p̄n-
cipium motus progressiui. sed appetitus est principium inclinacōnis in ap-
petibile. ergo appetitus non est principium illius motus.

In oppositum est phūs in littera Pro responsione scien-
tium q postq; phūs determinauit de partibus anime. scz vegetatiua.

D
Sed non intellectus. Dic con-
tinens quod est habere cogniti-
onem de seipso ⁊ intellectu de
beat in modo vtrum sit re-
prehensibile in ⁊ subiecto vel
de his qui habitant potus

Sciendum q aliqui a
rationalibus ⁊ concup-
iscentibus. Sed iste dualis
aīaliū appetens anime potus d
continens vt vegetatiua que el
lis animalibus ⁊ non contin-
ens potest dici rationalis nō est
nec ratiō scilicet qz neq; veg-
etatiua carum debet dici vtra-
que ratiō sine p̄tatiua q
n. Si autem caperet vtra-
que non esset genus potent
potens ⁊ non continetur
vt manifestum est. Item
potus intellectus ⁊ non
augmentatus ⁊ nutritus ⁊
ergo dualis sine intellectus

Sciendum q appet-
tus vni ⁊ continens appetens
voluntatis ⁊ concupiscentibus
vegetatiua formam naturae
inclinacōnem ⁊ continens in
inclinacōnem appetitus in gen-
tibus appetende vniuersal-
itatis sine vniuerso in partic-
ularitate in bonum vniuers-
itatis in fm vniuerso qui d
naturam bonum appetendi
inclinacōnem. Ideo r-
rationalibus qui sic differunt q
inclinacōnem fugit inabile scilicet in
naturam potentia quali p̄p-
riam neq; pugnant ni-
scilicet incipit a passionē
naturam mouetur a ratiōne ⁊ si
nō est qz potest q nō diffini-
nō est ad fugam mali ⁊

De anima.

sensitiua et intellectiua. Hic consequenter determinat de parte appetitiua in quantum est principium motus localis. Antiqui enim diffinierunt animam per hoc quod est habere cognitionem et facere motum localem. et quia dictum est de sensu et intellectu determinandum est de principio motu suo finem locum inquirendo utrum sit tota anima vel pars eius et si pars utrum sit se parabilis secundum rem et subiecto vel ratione tantum vel utrum sit alia pars anime ab his que dicte sunt prius

Sciendum quod aliqui antiqui diuiserunt animam per rationem et irascibilem et concupiscibilem. Alii vero diuiserunt per rationalem et irrationalem. Sed iste diuisiones a philosopho improbantur. Primo quia multe sunt alie partes anime plus differentes quam predictae que sub predictis non continentur ut vegetatiua que est in omnibus plantis et sensitiua in omnibus animalibus et non continentur sub predictis. quia sensitiua neque vegetatiua potest dici rationalis irascibilis vel concupiscibilis similiter non continentur sub secunda. quia neque vegetatiuum neque sensitiuum est rationem habens et nulla earum debet dici irrationalis siue capiat irrationale quod est contrarium rationi siue priuatiue quod non habet rationem sed natum est habere. Si autem caperetur irrationale negatiue ut dicit negationem rationis tunc non esset genus potentiarum anime. Item fantasia distinguitur ab alijs potentijs et non continetur sub aliquo membro predictarum diuisionum ut manifestum est. Item voluntas est vna potentia anime cum sit appetitus intellectiuis et non comprehenditur sub predictis membris sicut augmentatiua et nutritiua et multe alie sunt que ibi non comprehenduntur ergo diuisiones sunt insufficientes.

Sciendum quod appetitus qui est in ratione dicitur voluntas est tantum vnus et tamen appetitus sensitiuus diuiditur in duas potentias. scilicet in irascibilem et concupiscibilem. Et ratio est quia sicut in naturalibus appetitus sequitur formam naturalem. Ita in animalibus appetitus sequitur formam apprehensam et cum talis sit apprehensa per sensum vel intellectum solum erit duplex appetitus in genere scilicet sensitiuus et intellectiuis. et quia intellectus apprehendit vniuersaliter. sensus vero particulariter et ea que in vniuersali sunt vnum in particulari sunt multa. Ideo appetitus intellectiuis qui fertur in bonum vniuersaliter apprehensum per intellectum et suum obiectum est tantum vnus qui dicitur voluntas. sed quia appetitus sensitiuus fertur in bonum apprehensum per sensum quod est bonum acceptum secundum rationem particularem. Ideo talis appetitus est duplex scilicet irascibilis et concupiscibilis qui sic differunt quia concupiscibilis ordinatur ad bonum delectabile et fugit tristabile. sed irascibilis tendit in bonum magis arduum. Ideo dicitur potentia quasi propugnatrix pro concupiscibili. Ideo animalia non irascuntur neque pugnant nisi propter delectabilia. Ideo omnes passiones irascibilis incipiunt a passionibus concupiscibilis et in ipsis terminantur. Ira enim mouetur a tristitia et finitur in delectationem. quia irati punienter gaudent ex quibus patet quod non differunt irascibilis et concupiscibilis per hoc quod irascibilis ordinatur ad fugam mali et concupiscibilis ad prosecutionem boni

De anima

fanitas. Tercio intendit locū vbi herle reperiūtur. 2 sic psequēter. Ex di
ctis p3 q ad motū tria requirūtur. scz mouēs. id qđ mouet. et organū quo
mouet. Mouens est duplex quoddā est immobile. 2 illud est appetibile in
rellectū vel imaginatū. Aliud est qđ mouet 2 mouet. vt appetitus mouet
ab appetibili 2 mouet aīal. sed aīal est id qđ mouet. Sed organuz pncipiū
motiui est determinata pars corpis de qua hic non determinat. vbi agit
de operatōibz aīe inq̄tum se tenent ex parte aīe 2 non inq̄tum sunt 2 mus
nes corpi 2 aīe. sed illo modo agit de ipsis in paruis naturalibz. Dicit tñ
p̄hs in p̄sentē textu q organū pncipiū motiui in animalibz debet habere p̄n
cipiū 2 finē motus. qz motus aīalium est p̄positus ex pulsu 2 tractu q̄rū
ad pulsum est pncipiū. 2 q̄tum ad tractū est finis. 2 tale organū est cor vel
aliquid p̄portionabile cordi.

Ad rōnes ante oppositum Ad primā d̄r q in continente
sunt p̄trariū habitus. qz rō p̄trariatur cōcupiscentie. et hoc in homine qui
nedum cognoscit p̄sens. sed etiam futurū. Ideo intellectus qñqz iubet res
trahere ab aliquo p̄cupiscenti p̄pter p̄sideratōem futuri. vt cū febricitans
ex iudicio intellectus abstinere a vino ne febris inualeat. sed p̄cupiscentia
incitat ad p̄sequendū delectabile p̄sens quod sibi videt bonū. qz non cōsi
derat futurū. 2 tūc aīal mouet p̄m appetitū sensitīuū. ideo bruta carētia rō
ne p̄ solum appetitū mouent. sed in solo hoīe appetitus regulat rōne. 2 sic
p̄mens mouet ad appetitū futuroz qui d̄r volūtas Ad secūdam d̄r q
intellectus est pncipiū motus p̄gressīui. scz dirigens monstrando appeti
bile bonū p̄ cognitōem. 2 appetitus est pncipiū inferens p̄ inclinatioem. et
potentia motiua exequens per operationem. Ideo diuersimode pncipiū
ant ab appetitu

¶ Videntur autem duo hec mouentia aut appetitus
at intellectus. si aliquis fantasiam posuerit sicut intellectum
quēdam. Multa em̄ p̄ter scientiam sequūtur fantasias et in
alijs animalibz non intellectiua neqz rō est. s; fantasia vtraqz
hec ergo motiua s̄m locum intellectus et appetitus. Intel
lectus autem qui propter aliquid ratiocinatur. 2 qui practi
cus est. differt autem a speculatiuo s̄m finem. 2 appetitus p̄
pter aliquid omnis est Cuius em̄ appetitus hoc pncipiū
practici. intellectus vltimum autem pncipiū actionis. qua
re rationabiliter hec duo videntur mouentia appetitus 2 in
telligentia practica. Appetibile em̄ mouet. 2 propter hoc in

Liber tercius.

telligentia mouet. quia principium hec est quod appetibile et fantasia autem cum moueat non mouet sine appetitu vnū em̄ mouens quod appetimus. Si em̄ duo intellectus et appetitus mouebant fm̄ p̄mūnem vtiq; aliquam speciem mouebant. nūc autem intellectus non videtur mouens sine appetitu. voluntas em̄ appetitus est. cum autē fm̄ rationē mouetur. et fm̄ voluntatem mouetur. appetitus mouet p̄ter rationem. concupiscentia em̄ appetitus quidam est. Intellectus quidam igitur omnis rectus est. appetitus autem et fantasia recta et non recta. vnde semper quidem mouet appetibile. Sed hoc est bonum aut apparens bonum. non omne autem sed actuale bonum. Actuale autem est contingēs et aliter se habere. Quod quidem igitur huiusmodi potentia mouet anime que vocatur appetitus manifestum est.

Diuidentib; autē anime partes si fm̄ potentias diuidant et separant. valde multe fiunt. vegetabile sensitiuū intellectiuum consiliatiuū. adhuc appetitiuum. hec em̄ plus differūt ab inuicem q̄m concupiscibile et irascibile. Quoniā autē appetitus sunt contrarij ab inuicem. hoc autem accidit cū ratio et cōcupiscentia contrarie fuerint. sit autē in ipsis sensum habentib;. Intellectus quidem igitur p̄pter futurum retrahere iubet. concupiscentia autem p̄pter ip̄m iam. Videtur em̄ q̄ iam delectabile et simpliciter delectabile et bonum simpliciter. p̄pterea q̄ non videtur quod futurum. Specie q̄dem igitur vnum erit mouens appetibile aut appetit vnum primum autē omniū appetibile. hoc em̄ mouet cum non mouetur. eo q̄ sit intellectiuum aut imaginatiuū. numero autē et plura mouentia. Quoniam autē tria sunt vnum quidem mouēs. secundum autem quo mouet. et tertium quod mouetur. Mouens autē duplex. aliud quidem immobile. aliud qd̄ mouetur. Est autem immobile actuale bonum. mouens autem et quod mouetur appetitiuū. Mouetur em̄ quod appetitur fm̄ q̄ appetit et appetitus. actus autem motus quidam est. quod autē mouetur animal est. quo vero mouet organo appetitus iam hoc corporeum. vnde in cōmunib; anime et corporis operibus considerandum est de ip̄is. Hunc au

De ani

tem vti summa dicatur mou
etiam illud omni q̄m ḡm̄
hoc quidem finis. illud vero
quod est aliud vero mouetur
quod dicitur in separabilia
vnde p̄ quod oportet sic
hoc appetitum. Qm̄
etiam appetitiuū a
potentiā non sine fanta
sensibilis est. hoc quidem
par. Considerandi autē et
quod lectus solum inest sen
sibus aut nō. aut et concupiscen
tias. si autē hoc et concupiscen
tiam. aut sicut mouenti
determinare at insunt. S
it. et in alijs animalib; inest.
vnde em̄ ager hoc aut hoc
tate. magis em̄ imitā q̄re
re. et hoc eius q̄ opinio
et illi q̄mo non habet.
tium non habet appetitus
libertatem. aliquando a
tus appetitum. cum in
que iuris p̄ncipios
uatur. Si em̄ cum
am autem hoc quide
vero particularis ibi
agere. hec autem q̄ l
uet opinio. non que
quiescens magis. hec
aniam necesse habe
a generatōe vtiq; ad co
ur augmentū habere e
mento esse impossibi
nam in om̄ib; gener

De anima

tem vt in summa dicatur mouens organice vbi p̄ncipiū
et finis illud omni glingismus hoc est gibbosum z concauū
hoc quidem finis. illud vero p̄ncipium. Unde aliud quidez
quiescit. aliud vero mouetur ratione quidem altera entia ma
gnitudine vero inseparabilia. Omnia em̄ pulsu z tractu mo
uentur p̄ter quod oportet sicut in circulo manere aliquid .et
hic incipere motum. Omnino quidē igitur sicut predictū
est in quantum appetitiū animal. sic ipsius motiū est. ap
petitiū autē non sine fantasia. fantasia autē om̄is rationalis
aut sensibilis est. hac quidem igitur z alia animalia parteci
pant. Considerandū autē z de imp̄fectis quid mouens est
quibz tactus solum inest sensus. vtrū p̄tingat fantasiam inē
bis aut nō. aut z p̄cupiscentia: Videtur em̄ letitia z tristitia
inesse. si autē hec z p̄cupiscentiā necesse. fantasia autē quō vri
qz inerit. aut sicut mouent̄ indeterminate. z hec insunt qdē. in
determinate at̄ insunt. Sensibilis qdē igit̄ fantasia sicut dcm̄
est. z in alijs aīalibz inest. Deliberatiua autē in rationalibz inest
vtrū em̄ ager hoc aut hoc iā rōnis op̄ est et necē vno mensu
rare. mai⁹ em̄ imitat̄ qre p̄t vnū ex pluribz fantasmatibz face
re. et cā hec eius q̄ opinionē non putari habere. qm̄ eam que
ex syllogismo non habet. hec autē illam p̄pter quid delibera
tiū non habet appetitus. Vincit autē z mouet aliquādo de
liberatōem. aliquando autē mouet seipsum. sicut spera apeti
tus appetitum. cum incontinentia fuerit. natura autē semper
que sursuz p̄ncipalior est z mouet. vt tribz latidibz iam mo
ueatur. Scientificum autem non mouet: sed manet quoni
am autem hec quidem vniuersalis existimatio et ratio. alia
vero particularis: hec quidem em̄ dicit q̄ oportet talem tale
agere. hec autem q̄ hoc quidem tale ergo talis. iam hec mo
uet opinio. non que vniuersalis aut vtraqz. sed hec quidem
quiescens magis. hec autem non. Vegetabilē quidem igit̄
animam necesse habere om̄e quodcūqz viuit. z habet aīam
a generatōe vsqz ad corruptōem. necesse est em̄ quod genera
tur augmentū habere et statum z decrementū. hoc autē sine
alimento esse impossibile: Necesse igit̄ inesse vegetabilē po
tentiam in om̄ibz generatis corruptibilibz.

De anima

ens tristat. sed cui inest delectatio et tristitia huic inest appetitus. Sed appetitus non inest alicui nisi sibi pueniat apparitio appetibilis. et talis apparitio dicitur fantasia. Cum ergo appetitus sit principium motus in animalibus. sequitur quod fantasia que est principium appetitus est principium motus in animalibus imperfectis

Conclusio. Ratio deliberatiua est principium motus in homine. Pars quod oppositis duobus bonis homo illa duo comparat per rationem deliberatiua quasi in equilibrio ut scit diuidere unum ex pluribus et comparare unum alteri eligendo solum quod puenit hominibus et non brutis. ergo ratio deliberatiua est principium motus in hominibus. **Aduertendum** tamen quod in homine duplex est ratio. quedam est speculatiua que appellatur scientifica. et illa non est principium motus. quia nihil dicit de imitabili et fugibili. Alia est ratio practica. que duplex est. quedam est vltima dicens quid sit operandum in vltimo. ut quod oportet filium honorare patrem. Alia est particularis dicens quid sit operandum in particulari. ut quod oportet filium hunc patrem hunc honorare. et in hoc tempore vel in illo. Tamen ratio practica vltima non est principium motus. sed ratio practica particularis. vel ut dicit textus si utraque sit principium motus vltima est causa prima particularis vero est causa proxima et applicata motui et particulari. Pars omnes operationes et motus fiunt in particularibus et ad hoc quod ex vniuersali sit motus oportet quod ad particularia applicetur. sicut oportet in eodem opinio nem vltimam applicari ad particularia ad hoc quod sequatur actio. et propter hoc accidit peccatum in actionibus quando vltima opinio corrumpitur ab aliquo particulari delectabili aut ab aliqua passione. **Ubi** notandum est quod quando appetitus inferior qui est sine deliberatione rationis vincit deliberationem rationis et res mouet hominem ab illo quod deliberauit. ibi est defectus et ordo non naturalis sed quando fit e contra. scilicet quando appetitus superior et ratio mouent inferiorem appetitum est naturalis ordo ut est in pertinentem. Continens enim per deliberationem rationis vincit passiones appetitus inferioris et mouet appetitum inferiorem sicut in celestibus orbibus superior mouet inferiores. Et si appetitus inferior aliquid de motu proprio retineat sicut facit orbis inferior. tamen naturali ordine mouet motu appetitus superioris et rationis deliberantis. si vero e contra ptingat hoc est preter naturalem ordinem. et inde fit peccatum in motoribus. sicut modo sunt peccata in naturalibus

Ad rationes ante oppositum Ad primam dicitur. quod fantasia determinata que realiter distinguitur ab alijs potentijs sensitivis habet organum proprium. sed fantasia indeterminata que non realiter distinguitur a sensu non habet organum in determinata parte corporis. et illa est principium motus in animalibus imperfectis. **Ad secundam** pars solutio ex dictis.

Animal autem necesse sensum habere si nihil frustra facit natura. propter aliquid enim omnia que sunt natura subsistunt. aut confidentia sunt eorum que sunt propter aliquid. Si igitur omne

De anima.

tē ad plurimū mouet. z facit. z patit si maneat. et vn⁹ sit **¶**
et de repercussione est melius q̄ visum egredientem repercuti
aerem pati a figura z colore vsquequoq; quidez sit vnus. In
leui aut est vnus. ppter qd̄ itē hic visum mouebit. sicut vti
q̄ si in cera sigillū ingrederet vsq; ad finem

Quod aut impossibile sit simplex z aīalis corpus mani/
festum est. dico aut puta igneū aut aereū. Sine quidē
enim tactu neq; vnū contingit aīaliū sensum habere. corpus
em̄ tactiū aīatum omne sicut dictū est. alia aut preter terrā
sensitiua quidem vtiq; sient oīa aut. eo q; per alterū sentire fa
ciunt sensum et per mediū. tactus aut est in tangendo ipsa. p
pter qd̄ z habet hoc nomē. et tū alij sensus tactu sentiunt. s; z
per altera. hic aut videt solus p seipm. quare hmōi elemen/
torum nullū vtiq; erit corpus aīalis. Neq; itaq; terrenum.
omniū em̄ tangibiliū tactus est. sicut medietas et susceptiu⁹
sensus. nō solū quecunq; differentie terre sunt. sed calidi z fri
gidi z alioz oīm tangi possibiliū. et ppter hoc ossib; z capil/
lis z hmōi partib; non sentimus. qz terre z plante. et ob hoc
neq; vnū habent sensum. qz terre sunt sine autem tactu. neq;
vnū possibile est aliū. hic aut sensus nō est neq; terre. neq; ali
us elementoz nullius. Manifestū igitur qm̄ necesse hoc so/
lo priuata sensu aīalia mori. neq; em̄ hunc possibile est habe
ri non aīal existens. neq; cum sunt aīalia aīaliū necesse est ha
bere preter hūc. Et ppter hoc quidem alia sensibilia excellē/
tīz non corrumpunt aīal. vt color z odor et sonus. sed soluz
sensus nisi fm̄ accīs. puta si simul cum sono depulsio fiat z
ictus. et a visis z odore alia mouent que tactu corrumpunt.
et humor autem fm̄ q; accidit simul tactiū esse sic corrup/
pit. Tangibiliū aut excellentia. aut calidorum et frigidoz
et duroz corrumpit animal. Omnis quidem enim sensi/
bilis superfluitas corrupit sensum. Quare et quod tangi pōt
tactum. hoc autem tactu determinatum est viuere. Sine em̄
tactu monstratum est q; impossibile est animal esse. vnde tan
gibiliū excellentia non solum corrumpunt sensum sed ani
mal. quia necesse solum habere hunc. Alios autē sensus ha
bet animal. sicut dictum est nō ppter esse sed ppter bene vt vi

Liber tercius.

sum. quia in aere et in aqua vt videat. Omnino aut quantus in dyphano gustu aut habet ppter delectabile et triste vt sentiat q in alimento et concupiscat et moueatur. auditu aut vt significetur aliquid ipsi. Linguam autem habet quatenus significet aliquid alteri.

Querit vtrum necesse sit omne viuens habere sensum Arguit q sic. quia omne viuens ad sui conseruationem indiget alimento conuenienti. ergo necesse est oē viuens habere virtutem qua discernit conueniens a disconuenienti. sed talis virtus est ipse sensus. ergo rē. Secundo ad sensum requiritur et sufficit media proportio qualitatum tangibilium. s; omne viuens consistit in quadam media proportione qualitatum tangibilium cum omne viuens sit mixtu. ergo necesse est omne viuens habere sensum.

In oppositum est phis in littera. Pro rñsione sciendum primo q postq phs determinauit de singulis partibus anime. Consequenter ostendit ordinem ipaz ostendendo que sit prior et vniuersalior inter ipas.

Conclusio prima. Necesse ē omne viuens corporale habere animā vegetatiuam a principio vsq ad finem. Patet. quia omne viuens generabile aut corruptibile q̄ diu viuit habet augmentum statum et decrementum. sed hoc non potest fieri sine nutrimento quia tempore augmenti plus conuertitur de alimento in substantiam aliti q̄ fuerat de humido radicali deperditum et tempore status equaliter conuertitur in decremento minus sed vt nutrimento solum est anime vegetatiue. ergo necesse est omne viuens a principio vsq ad finem habere animā vegetatiuā vnde patet ordo anime vegetatiue ad alias.

Conclusio secūda Non oportet omne viuens habere sensum. Patet. quia non est necesse omne viuens habere tactum sine quo nullus est sensus. igit rē. Ans patet. quia sensus tactus est susceptiuus specierum sine materia. sed multa sunt viuētia vt plante que ppter sui terrestri tatem nō recipiūt species sensibilibum nisi materialiter. q̄ non habent sensū tactus. et ita ē de corporib; simplicib; et de mixtis inaiatis quia tactus est media proportio tangibilium vbi non p̄dominatur terra. ergo non omne viuens habet sensum tactus.

Conclusio terciā Necesse est omne animal habere sensuz Patet. qz omne aial indiget alimento sine quo non potest conseruari. s; nō potest conseruari per alimentum nisi habeat sensum ad discernendū conueniens a disconuenienti. ergo nisi habeat sensum natura non consequetur suum finem. sed faceret aliquid frustra quod falsum est. Nam natura nihil facit frustra. quia omnia que sunt in natura sunt ppter aliquem finem vel veniunt ex necessitate ab his que sunt ppter finem vt membra sunt ppter aliquas operatōnes vel ex necessitate naturaz ipaz sequunt aliqua

De anima

accidentia vt pilositas vel color: z silia. Nec valet dicere qđ aliqđ animal per intellectū sine sensu possit distinguere nutrimentū. quia vel tale corp⁹ esset generabile vel ingenerabile. Nō primū. qz corpus generabile habēs intellectū est homo. sed intellectus humanus nō potest intelligere sine sensu. igit^r homo nō pōt habere intellectū sine sensu. Necqz ingenerabile qz si haberet intellectū sine sensu hōc esset ppter bonū corpis vel aie. sed nullū pōt dici. quia sine sensu aia non intelligeret etiam tale corpus in esse conseruabitur cū sit incorruptibile.

Conclusio quarta Necessē est omne animal habere tactum. paret. qz corpus aialis consistit quadam media pportōne i qualitātū primarū. sed illa pportio potest imutari intentōnaliter a qualitātibz tangibilibus z etiam materialiter z potest ab eis corrumpi. Ideo oportet aial habere tactum quo discernat conuenientia a corruptiuis aliter non posset inesse conseruari. q̄ indiget tactu. vnde excellentia tangibilū potest aial corrumpere quod non accidit de sensibilibz alioz sensuū licet excellentie eorum possent corrumpere suū organū.

Conclusio quinta visus auditus olfactus et gustus vt ē discretiuis saporū non sunt necessarij aiali sed insunt eis ppter bene esse nō oibus sed illis solū q̄ mouent motu pgressiuo. Paret qz excellentie suoz sensibilibz licet corrūpant organa illoz sensuū. Non tū corrūpūt aial nisi p accidens. q̄ non sunt necessarij cūlibet aiali corrūpunt tū aial p accis vt si cūz sono fiat magna percussio aeris vt accidit cum tonitruo Interdū etiā visibilia inq̄tum venenosa corrūpunt aial. Sed q̄ illi sensus requiruntur aiali quo ad bene esse. pbatur qz sine ipis non potest recipere alimentū a longe ideo indiget visu vt p aerem z aquā videat que remota sunt. z indiget gustū vt percipiat delectatōnem vel tristitiam in cibo z olfactu vt percipiat odorē alimenti. z auditū vt aliquid ei significet. cōceptus etiā nostros auditū significamus z ideo necessaria est lingua que est instrumentū vocis per quā vnus alteri suos conceptus notificat.

Dubitatur primo quid intelligitur per corpus ingenerabile habens aiam. Ad dubiū rñdet q̄ pbus intelligit quedā aialia imortalia que Plato ponebat videlicet calodemonēs que apulibz quidā platonē cus sic diffiniebatur. q̄ sunt aialia corpore aerea mente rōnalit. nō passiuā et tempore eterna sed tamē fm veritatem ista non sunt ponenda.

Dubitatur secundo vtrum gustus sit necessarius oī aiali. Ad dubiū rñdetur q̄ sic vt est quidam tactus quia gustus est sensus alimentū quo discernit alimentum conueniens a disconuenienti sed alimentū est corpus tangibile nutrit cū aliqd qz calidū frigidū hūidū vel liccū v⁹ ex eis de sum⁹ z nutrimur.

Dubitatur vtrū corp⁹ aialis possit esse corpus simplex. Ad dubiū rñdet q̄ nō qz oportz oē aial hēre tactū. s; illud p qđ fit tact⁹ medietas inter q̄litatez tāgibiles qđā media pportōe cōplexionis defectu cui⁹ ossa capilli vngues z plāte carēt sensu tact⁹. qz in ipis supabūdat terra z nō est sufficiens medietas pplexionis ex q̄bz oibz seq̄r q̄ remoto tactu remouet aial. z posito tactu ponit aial z ecōtra. z sic inter se puerūtūtur.

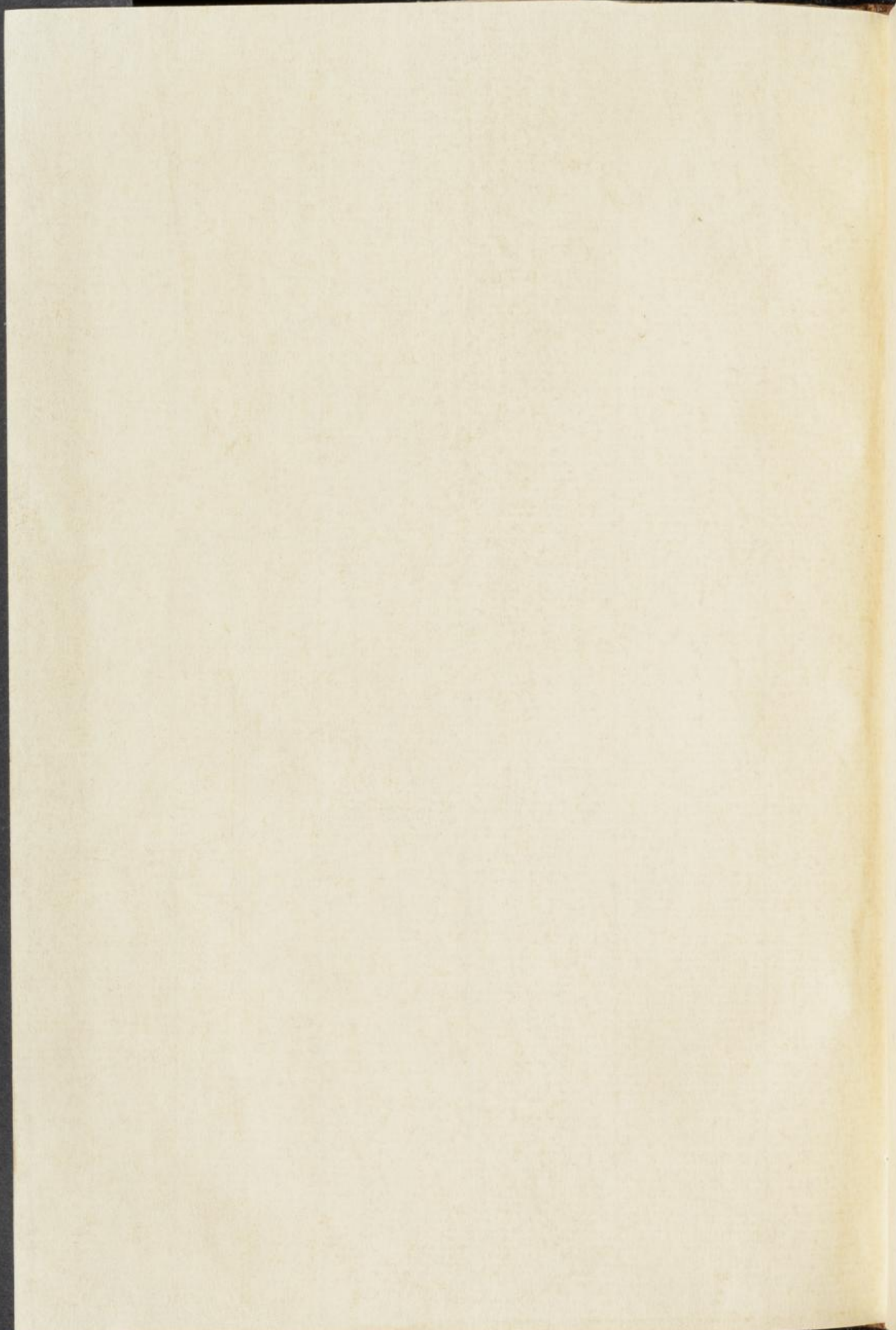
Liber tertius

Ad rationes ante oppositū Ad primā negat p̄na qz cū plant
te ascendit in terra h̄t alimētū sibi p̄iūctū. Iō nō indiget sensu ad discer
re. In p̄ueniēs a discōueniēt. qz a terra cui coniūgūtur h̄t q̄litate simi
les q̄litate ip̄az nec p̄nt ita faciliter corripī ab excellentijs q̄litate sic alia
Ad secūdā p̄ solutio ex dictis. Et sic est finis hui⁹ terci⁹ de aīa

Sequitur recapitulatio hui⁹ terci⁹ libri de aīa In quo
Determinatū de potētia intellectiua. motiua z appetitiua. z p̄tinet tres tra
ctatus. In p̄mo determinat de pte intellectiua. In secūdo de pte motiua z
appetitiua. Et in terciō determinat de ordine p̄tū aīe adinūcē oñdendo q̄
sūt p̄tior. Secūdo tractat⁹ incipit ibi. Quoniam autē aīa s̄m duas distinc
ta est potētiās. Et tercius ibi Vegetabilē q̄dē aīam. In p̄mo tractatu
sūt septē capitula. In p̄mo determinat de natura itellec⁹ possibilis. In se
cūdo oñdit q̄lter itellec⁹ possibilis reducīt in actū z q̄d ē obiectū eius ibi
Cū autē vnūq̄q̄ sciat. In terciō mouet z soluit p̄hus duas dubitatōnes
ibi Dubitabit autē aliq̄s. In q̄rto autē determinat de intellectu agēte z po
nit p̄ditōnes ei⁹ z p̄ditōnes intellectus in actu z totius p̄tis intellectiue.
ibi Qm̄ autē sūt in oī natura. In q̄nto opat⁹ de opatōnib⁹ itellec⁹ ibi Ju
diciū q̄dē igit̄ intelligētia. In sexto determinat de intellectu p̄ p̄patōnem ad
sensū. ibi videt autē sensibile ex potētia p̄us exīte. In septimo p̄ ea q̄ deter
miata sūt oñdit q̄d sit de natura aīe sensibilis ibi Hūc autē de aīa recapitū
lantes Secūdo tractat⁹ p̄tinet tria capitula. In p̄mo p̄hs p̄cedit dis
putatiue ad inq̄rēdū q̄d sit p̄ncipiū mor⁹ localis i aīali. In secūdo s̄m ves
titate determinat de p̄ncipio motiui i aīali z s̄m se. ibi Videt autē duo hec
mouentia. In terciō de ip̄o p̄ncipio motiui p̄ p̄patōnē ad diuersa genera
aīaliū. ibi Q̄no igit̄ vt dictū est. Terci⁹ tractat⁹ p̄tinet tria capitula.
In p̄mo oñdit p̄hs q̄ necē est vegetabilē p̄tē aīe inesse oīb⁹ viuētib⁹. In se
cūdo oñdit q̄ p̄s sensitiua nō ē in oīb⁹ sed solū in aīalib⁹ z oñdit q̄ sens⁹ tac
tus est necārius oī aīalib⁹. ibi Sensum autē nō necē est. In terciō oñdit q̄ i
possibile ē corpus aīalis esse simplex pura igneū vel aereū vt platonici pos
suerūt. Q̄ autē ip̄ossibile sit. Et i hoc finit recapitulatō h⁹ terci⁹ de aīa

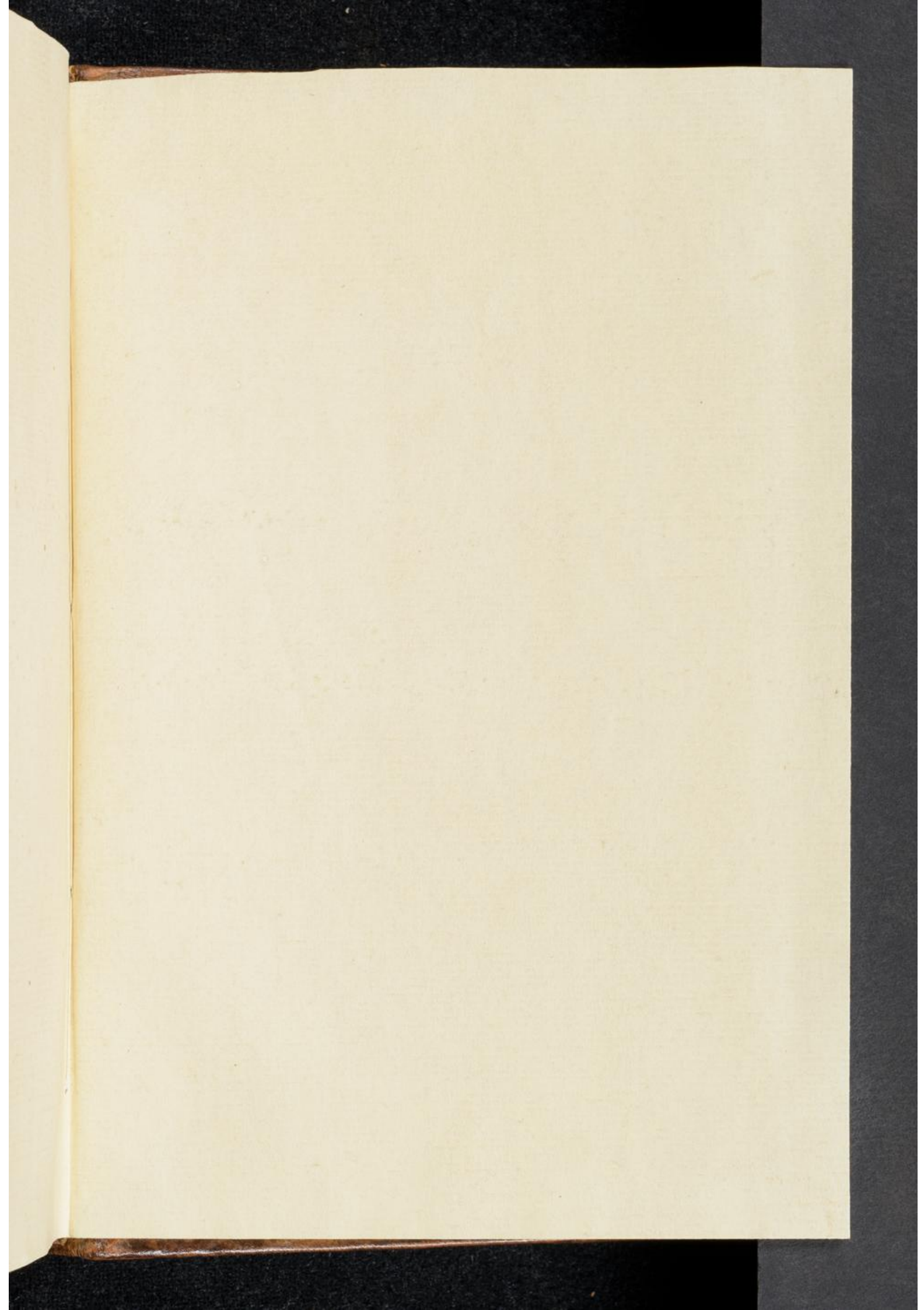
Explicite et questiones venerabilis magistri Johan
nis veros acutissimi phylosophi in libros de anima
summo. atq; diligentia denuo correcte atq; emē
date et p̄p̄esse per Henricū quentel Anno dñi. D.
cccc. no.agesimo sexto Nonis septembribus.

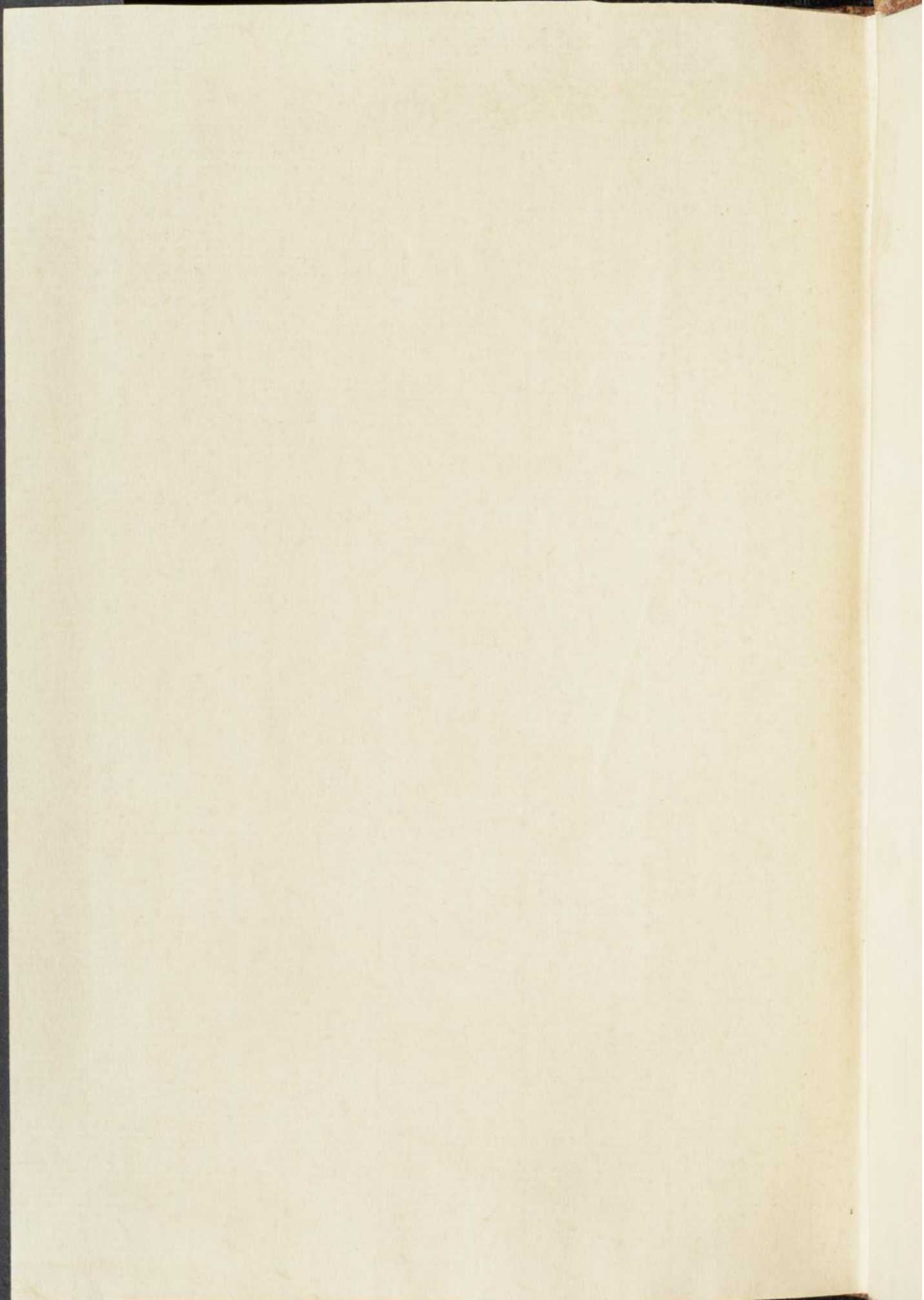
M. Theol. x. Joh. 2. 81.

LUCIENDEWERTSTADT
HEINRICH PETERSEN
RESTAURATOR
BOSSLEBOEL KÄSTNERWEG

HEINZ PETERSEN
BUCHBINDEREI
ROTHENBURGER STRASSE 10
00333 LEIPZIG

TIFFEN® Gray Scale

© The Tiffen Company, 2007

- A** 1 **R**
- G** 2 **G**
- B** 3 **B**
- M** 4 **W**
- 5** **G**
- 6** **K**
- 7** **M**
- 8** **Y**
- 9** **C**
- 10** **B**
- 11**
- 12**
- 13**
- 14**
- 15**
- 16**
- 17**
- 18**
- 19**

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

- Blue**
- Cyan**
- Green**
- Yellow**
- Red**
- Magenta**
- White**
- 3/Color**
- Black**

